

KÜLTÜR DÜNYASI

İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını da düşünmeli..

ATATÜRK

- Ahmet Kutsi TECER ..... Sekizinci Genel Koferansın Işığında
Prof. Dr. Yavuz ABADAN ... San'at ve Hürriyet
Fazıl Hüsnü DAGLARCA.... Günlerde (Şiir)
Sait Kemal OBUT ..... Unesco İdeali ve Tahakkuk Şartları
Dr. Bülent DAVER..... Halk Eğitimi
Gerald WENDT..... Tabiatı Koruyalım
Bahri SAVCI ..... Tiyatroda Yazar Buhranı
Fazıl Hüsnü DAGLARCA.... Ağır Ot (Şiir)
Jülide Gülizar ERGÜVEN ... Memleket Türküleri (Şiir)
Nermin ABADAN ..... Existentialisme ve Hürriyet Telâkkisi
Vecihi YENİLMEZ..... İstanbul'da Bir Bahar (Şiir)
Gerald WENDT ..... Cihanşümûl Takvim
François Le LIONNAIS ..... Biz ve İlim Dünyası

UNESCO YAYINLARI — KÜLTÜR HABERLERİ
SANAT HAREKETLERİ

OCAK — ŞUBAT 1955

Sayı: 13-14

T. C. ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 492 Şube ve Ajansı, dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle sayın müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları
1955 ikramiye yekûnu
Geçen yıl olduğu gibi şimdilik

1.500.000 LİRADIR

Bu Zengin Plânda :

Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri,
ziraat âletleri ve çeşitli eşya bulunmaktadır.

KÜLTÜR DÜNYASI

Aylık Dergi

- İmtiyaz sahibi :** UNESCO Türkiye Millî Komisyonu.
273, Atatürk Bulvarı, Ankara. Tel. 25684.
- Mesul Müdür :** UNESCO Genel Sekreteri Vedit Uzgören.
- Yazı Kurulu :** Prof. Suut Kemal Yetkin, Prof. Bedrettin Tuncel, Prof. Bedi Ziya Egemen, Adnan Ötügen, Prof. Yavuz Abadan.
- Dergi Sekreteri :** Namık Katoglu.
- Cari Hesap :** Ankara, İş Bankası, Yenişehir Şubesi, 427 Dj.
- Basıldığı yer :** Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

KÜLTÜR DÜNYASI

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONU TARAFINDAN
HER AYIN ONBEŞİNDE ÇIKARILIR DERGİ

15 Ocak ve Şubat 1955

Sayı : 13

SEKİZİNCİ GENEL KONFERANSIN IŞIĞINDA

Ahmet Kutsi TECER

Sekizinci Genel Konferans, 12 Kasım 1954 tarihinde Güney Amerika Cumhuriyetlerinden biri olan Uruguay'ın merkezi Montevideo'da toplanmış, bir ay süren çalışmalardan sonra, 1956 da Hindistan'ın merkezi olan Delhi'de toplanmak üzere dağılmıştır. Sekizinci Genel Konferans, iki yılda bir yapılmaya başlanan toplantıların ilkidir. Bu konferans, aynı zamanda, 72 üye devletin, bu arada Rusya ve diğer iki sovyet cumhuriyetinin ilk defa olarak toplantıya katılması dolayısıyla bundan önce yapılan konferansların en toplusudur. Üye sıfatı ile katılmayan birçok devlet toplantıya "müşahit" gönderdikleri gibi ilk defa olarak bu konferansa müstakil olmayan memleketler, oy hakkı olmaksızın, müzakereciler kabul edilmişlerdir. Bu gibi memleketlere, asıl üyelere ayırmak için, "membre associé=ortak üye" adı verilir. Gelecek Dokuzuncu Genel Konferansın gerek üye devlet sayısı, gerek ortak üyelerin sayısı bakımından daha toplu olacağı muhakkak ise de Unesco'nun Sekizinci Genel Konferanstan itibaren tam mânasile dünya ölçüsünde bir teşekkül halini almış olduğu şüphesizdir. Şimdiye kadar Rusya ve demirperde gerisindeki memleketlerin dışarda olmasından dolayı Unesco'nun dünya ölçüsündeki durumunu tenkit edenler bile artık birşey diyemezler.

Sekizinci Genel Konferansın aldığı en mühim kararlardan bir tanesi, hiç şüphe yok, Unesco sözleşmesinde yapılmış olan değişikliktir. Bu değişiklik gereğince Yönetim Konseyi'nin kuruluş şekli yeni baştan düzenleniyor. Sayısı 22 ye çıkarılmış olan Yönetim Konseyi üyeleri şimdiye kadar Genel Konferansı temsilen kendi adlarına hareket ettikleri halde bundan böyle hükümetlerinin mümessili olarak hareket edecekler ve iki yılda bir toplanan Genel Konferansların ara süresi içinde Unesco genel politikasını yöneteceklerdir. Dolayısıyla Unesco sözleşmesinde yapılan bu değişiklik, hükümetlerin Yönetim Konseyi, daha doğrusu Unesco faaliyetleri ile daha yakından ilgilenmelerini gerektirmektedir. Unesco bu yeni çalışma tarzı ile Birleşmiş Milletler çığırına girmiş oluyor. Bunun neticesi olarak Unesco'da alınan herhangi bir karar, Birleşmiş Milletlerin bu yöndeki faaliyeti ile sıkı sıkıya bağlı olacağı gibi, üye devletler hükümetlerinin de Unesco faaliyetlerinden doğrudan doğruya sorumlu bir duruma girdikleri şüphesizdir. Demek ki, Unesco sözleşmesinde yapılan değişiklik görüldüğü gibi Yönetim Kon-

seyi'nin kuruluşuna ait basit bir şekil oyunu değil, Unesco yönetiminin esashi bir zihniyet değişikliğidir. Hele Genel Konferansların iki yılda bir toplandığını düşünürsek, iki yıl zarfında gerek murakabe, gerek olağanüstü hallerde yöneltme bakımından Yönetim Konseyi'nin ehemmiyeti daha iyi anlaşılır. Rusya'nın, tabii üyesi olduğu Unesco'nun kurulduğu gündenberi hiçbir toplantısına iştirak etmediği halde, bu defa ilk olarak Genel Konferansa katılmış olması, Unesco sözleşmesinde yapılan bu değişikliğin kendi temayülüne uygun düşmesi ile ilgilidir. Unesco bu suretle eski Milletler Cemiyeti'ne bağlı Fikir İşbirliği teşekkülünden mahiyet itibarıyla gitgide uzaklaşmakta, kuruluşundaki dinamik ve aktif gayeye daha ziyade yakınlaşmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin sürekli teşebbüsünden sonra hasıl olan bu yeni durumda, Unesco program ve faaliyetlerinin de bundan böyle Sosyal ve Ekonomik Konsey kanalıyla bağlı olduğu Birleşmiş Milletler genel politika çerçevesi içinde tetkik ve takip edilmesi bir zaruret haline gelmiş bulunuyor. Bu bakımdan Millî Komisyonlarla sorumlu hükümet organlarının daha yakından işbirliği yapmaları gerekmektedir. Birleşmiş Milletler ve ona bağlı bütün özel kurumlar, bu arada Unesco'nun da hükümet çerçevesi içinde "koordine" edilmesi lâzımdır. Esasen fiilen mevcut olan bu durum, bugün artık şeklen de gerçekleşmek icabeder. Unesco faaliyetini tecrit edilmiş bir halde ele almak tam mânasile verimsiz olur.

Unesco faaliyetleri Genel Konferansca kabul edilen bir program çerçevesi içinde tasarlanan işlerdir, ama gerek bu programın hazırlanması, gerek uygulanması ayrı ayrı safhalar arzeder. Her ikisi de birbirinden mühim olan bu safhaları birbirinden ayırt etmek imkânsızdır. Millî Komisyonlar ve sorumlu hükümet organları için merkezle yakından temas halinde olan daimî delegelikler büyük bir ihtiyaca karşılıktır. Üstelik bütün üye dev-

letlerin daimî delegelerinden mürekkep pasif bir Genel Kurul her an merkez faaliyetlerini müşahede ve murakabe etmektedir, denebilir. Olağanüstü hallerde bu pasif genel kurul, en basit bir formalite ile derhal Olağanüstü bir Genel Kurul olarak toplanabilir. Bu duruma fiilen intibak etmeyen üye devletlerin gelecek Genel Konferanslarda büyük zorluklarla karşılaşacağı muhakkaktır.

Sekizinci Genel Konferansta 1955-56 yılları için kabul edilen yeni programı ile Unesco bütçesi de 18.752.000 den 21.617.000 dolara çıkmış bulunuyor. %15 nisbetindeki bu artışa rağmen, üye devletlerin evvelce kabul ettikleri malî taahhütlerinde hiçbir yükselme olmamıştır. Bunun sebebi de bütçedeki bu artışın yeni üye devletlerin taahhütleriyle karşılanmış olmasıdır. Rusya'nın Unesco'ya katılması ile hasıl olan yeni durumda daha başka değişiklikler de olmuş, Birleşmiş Milletler gibi Unesco Genel Konferansında da fransızca, ingilizce ve ispanyolcadan başka rusca da çalışma dili olarak kabul edilmiş, Rusya yönetim Konseyine de seçilmiştir.

Unesco programlarının, Birinci Genel Konferanstan itibaren geçirdiği değişiklikleri bundan evvelki bir yazımızda inceledik (Bakınız: *Kültür Dünyası*, sayı 5, 15 Şubat 1954). Her yeni programın hazırlanmasında bazı çarklar harekete gelir. Bunları şöylece özetleyebiliriz:

1) Sosyal ve Ekonomik Konsey'in tavsiyeleri. Bu tavsiyelerin gayesi birleşmiş Milletlere bağlı bütün özel kurumların faaliyetleri arasında işbirliğini sağlamaktır.

2) Unesco Genel Konferansının gelecek programlar hakkında aldığı direktif kararları. Bu kararlar Unesco'nun genel politikasının ifadesidir.

3) Üye devletler Genel Konferansca alınan kararlar dairesinde yeni program hakkındaki mütalâalarını merkeze bildirir.

4) Yönetim Konseyi bütün bu bel-

geleri gözönünde tutarak Genel Müdüre tavsiyelerde bulunur.

5) Unesco merkez teşekkülünün ihtisas daireleri, yürürlükte olan programdaki daimî veya takipteki işleri gözönünde tutarak Konferansın direktörlerine uygun bir program taslağı hazırlar.

6) Genel Müdür, Konseyin de kılavuzluğu ile tasarruf ettiği bütün bu belgelere dayanarak bütçe ve program tasarisını ahenkleştirir, Genel Konferansa sunar.

7) Genel Konferans, projeyi tetkik eder ve ona son şeklini verir.

Bu hazırlık safhalarının herbirinde üye devletler arasındaki temaslarda yeni baştan yönelmeler görülür. Onun için Genel Konferanslarda delege heyetlerinin oylarını başarı ile kullanabilmeleri, program ve bütçe hazırlıklarının çeşitli safhalarından itibaren sürekli bir takip ve çalışma ile mümkündür.

Her yeni program, Unesco'nun üye devletler adına yükümlendiği birtakım ödevler demektir. Bu program üye devletlerin sıkı işbirliği sayesinde ancak gerçekleştirilebilir. Bu işbirliği nekadardır kuvvetli olursa Birleşmiş Milletler amacına okadar yaklaşmış olur.

Yeni program yine eskisi gibi şu bölümlere ayrılmıştır: 1) Eğitim, 2) Mûs-pet ve tabii ilimler, 3) Sosyal ilimler, 4) Kültür faaliyetleri, 5) Haberleşme, 6) Şahıs mübadelesi. Buna bir de Teknik Asistans bölümünü ilâve etmek yerinde olur. Teknik Asistans bölümü programın çeşitli bölümlerinin uygulanmasile ilgili olmakla beraber Unesco'nun asıl bütçesi dışında Birleşmiş Milletler Teknik Asistans Fonunun Unesco programı ile ilgili faaliyetlere tahsis edilmiş olan kısmıdır. Bu paradan yalnız üye devletler istifade eder.

Programdaki bütün bölümler Eğitim bölümü ile ahenkleştirilmiştir. Yeni programda her bölüm iki dala ayrılmış, birinci daldan bütün üye devletleri müştereken ilgilendiren faaliyetler (milletlerarası teşekküllerle işbirliği, haberleşme ve bilgi servisleri, istatistik, v.s.), ikinci daldan ise ekonomik gelişme ve kültür durumlarına göre üye devletlerin bir kısmını ilgilendiren faaliyetler yer almıştır. Bu çeşit faaliyetler Unesco'nun yardımı ile gerçekleştirilmesi beklenen projelerdir. Bütçenin mühim bir kısmı bu projelere ayrılmıştır.

İlerde çeşitli bölümler üzerinde ayrı ayrı duracağız.

SAN'AT VE HÜRRIYET

Prof. Dr. Yavuz ABADAN

Hürriyet, ideal bir kavram olması bakımından, düşünmekle başlar ve düşünce ile devam eder. Bu sebeple Herder'in dediği gibi, "ancak fikrin hüküm sürdüğü ve efendilik ettiği yerde hürriyet vardır". Bu durum, fikrî cevherin yaratıcılık faaliyetinde en geniş hürriyetten faydalanma iddiasına çığır açmakta ve hak kazandırmaktadır.

Gerçekten fikrin kalıba, yaratıcı nüvenin şekle sığmak istemeyen dinamizmi, en çok estetik yaradış alanında kendini hissettirir. Nitekim irade mihrakından kaynak alan fiil ve hareketlerde hürriyet daima mahdut ve sınırlı olarak kabul edilebildiği halde, yaratıcı muhayyilenin faaliyeti, adeta madde ve tabiat engellerinden müstakil mutlak bir hürriyet imkânına kavuşma davasıdır.

Bu bakımdan fikir ve yaratıcı cevherin, kalıp ve şekil bağılıklarından sıyrılarak, daima daha yükseğe, daima daha güzele varlık verme cehdini, estetik hürriyet diye tavsif etmek yerinde olur. Fikir, daha yeniyi kavrama, daha yüksek bir bütünlük ve tamlığa ulaşma mücadelesinde, şekilden şekile girerek gelişir. Bu gelişmeyi sağlayan yaratıcı kaynak, -daha doğrusu- daima yeni atlamalarla her erişilen geride bırakarak, veya bozup yıkarak, yahut başka bir şekle sokarak, daha yüksek hedeflere ulaşma cehdini güden dinamik kudret, bizatihi yaratıcı hürriyettir. Schiller, "Güzellik, hürriyetin tezahürüdür" derken işte bu hiç bir madde ve şekle bağlanmayan daima "yeni" nin peşindeki yaratıcı mutlaklık cehdini ve bu cehdin eser halinde belirişini kasdetse gerektir.

Yaratıcılığın mutlaklığa yönelmesi, fikri, mütâ ve muayyen olanı bırakıp, muayyen olmayanın fethi teşebbüsüne sürükler. Bu ise, tabiat dışına çıkmayı, genel kanunlarla tipik şekillere hakim olmaktan kazanılan güvenliği o an için bırakmayı gerektirir. Her yaratma, tabiat içinde menetsiz, bu bakımdan muayyen, mutad ve tabii olmayan bir fiilden doğar. Her şekle giren varlık, yaratıcı cevherin belirtisidir.

Fakat her yaratılan eser, yaratıcı cevherden ayrılınca katılaştır, muayyenleşir, sınırlaşır. Böylece tabiat içinde madî bir varlık olur. Halbuki san'atçının yaratıcı fikir cevheri, eseri yoğurur ve yaratırken de canlı, hareketli, eser üstünde yenilikler yaratmaya istidatlı kalır. Şu halde san'at—K. Rietzler'in ifadesile—fikrin şekle inkılâbı halinde de, daima daha ileri ve yüksek şekle hareket ve geçiş imkânını kendi nefsinde muhafaza eder. Estetik hürriyet, işte fikrin bu dinamik hassasından, kayıtsız, şartsız, sonsuz yaratıcılık vasfından başka bir şey değildir.

Şöhretli estetikçi H. Glockner'e göre yaratış vetiresinin gayesi tabiatı yenmek ve onun üstüne yükselmektir. Bu bakımdan her yeni fikrî yaratma, mutlak hür bir iradî fiile tekabül eder. Bu mânada hürriyet, "durdurma ve yapışmada değil, bırakma ve vazgeçmede belirir. Durdurmak isteme, tabii, meşrut ve muayyendir. Hür istemede ise şahsiyet, kendini tabii kayıt ve bağlardan çözer; hiçlikten mutlakı çağırır ve onu takip eder." (Abenteuer des Geistes S. 24).

Estetik hürriyetin bu tahripçi ve

mücadeleci temayülü, E. Cassierer'in işa-
ret ettiği gibi, bazı hürriyet âşıklarını,
ampirik hayatın katı realiteleri karşısında
kasdî bir feragata sürüklemiştir. Nitekim
fizik hürriyetin gerçekleşmesinden ümidi
kesen Schiller, estetik hürriyeti, saf ideal
hürriyet aşkının bir avunma şiiri haline
sokmaktadır: "Hayatın tazyikından kal-
bin sessiz ve mukaddes hücrelerine kaç-
maya mecbursun. Hürriyet yalnız rüyalar
âleminde mümkündür ve güzel yalnız
nağmede çiçek açar."

Ancak hürriyet hakkında bu tevek-
kül felsefesi, siyasî ve amelî hayat bakı-
mından esarete boyun eğme, bedîî ba-
kımdan ise san'atçının kendi içine kapa-
nıp içtimaî değer kazanamaması netice-
sini davet eder. Bu sebeple Goethe'nin
"ancak gayri mümkün peşinde koşan
kimsenin sevgi ve takdire lâyık" olduğunu
belirten (Faust II) aktivist hürriyet telâk-
kisi, estetik hayatîyet kadar ahlâkî ulvî-
yet itibarile de üstün bir değer taşımak-
tadır.

GÜNLERDE

Geçip gideceksin

Karanlığın

Nereye götürdüğünü bilmeden hiç

Analar kızlar nineler oğullar

Daha da kahrolurken

Güzelleşirken daha da

Dönerdi değil mi her akşam

Kurdu andıran dağ doruğuna

Kuzey yıldızı

Verirdi ya

Anılarındaki kırmızıyı

Ağaçlar her kirazında

Sevmez miydi oğlanın esmerliğini

İnince perdeler

Kız geceleyn

Emekli nasıl da bomboştur kahvede

Anlatırdı gözleri ıslak

Elleri uykulu

Bir çağırışı yokmuydu ha

Sabahları

Yeni otomobillerin

Kötüydü biliyorsun

Gazetelerdeki haberler

Silâhlardan ekmekten kiralardan ötürü

Sen geçip gideceksin

Bütün aydınlığı

Böylece bırakıp

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

UNESCO İDEALİ VE TAHAKKUK ŞARTLARI

Sait Kemal OBUT

Londra'da 16 kasım 1945 tarihinde üye devletlerin oybirliğiyle kabul edilen Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) anayasasının ilk cümlesi şudur: "Harpler insanların dimağlarında başlar, barışın savunma siperlerinin de insanların dimağlarında kurulması gereklidir". Bu cümle çok manalıdır. Ve veciz bir tarzda UNESCO'nun kuruluşundaki hikmet ve zarureti belirtir

Hakikaten Unesco'nun eğitimi, bilim ve kültür alanlarında halen yapmakta olduğu ve yapacağı iyi işbirliğini ve müsbet hamleleri, dünya sulhunun temeli saymak lâzımgelir. İkinci Dünya Harbi, eğitimin insanları barışa ve harbe hazırlamakta en mühim rolü olduğunu isbat etmiştir. İkinci Dünya Harbi, insanlığa muzır fikirlerle beslenen dimağların fiilî ve tecavüzî bir tepkisidir. Fakat bu tepki insanlığa çok pahalıya mal olmuştur. O halde insanlığın mahvını hedef tutan bu fikirleri dimağlardan silmek ve insan dimağlarına beşeriyetin refah ve saadetine matuf fikirler ekerek, milletlerin kültür seviyelerini yükseltmek suretiyle onlara sulhçu prensipler aşılarak artık bir zaruret olarak meydana çıkmıştı. İşte Unesco bu zarurete cevap vermek gayesiyle kurulmuştur.

Unesco, insanların kültür seviyelerini yükselterek ve onlara tabii saadet ve hayat haklarını metodik bir tarzda öğreterek; dünyada maddi ve manevî yıkıntılara müncer olan kötü insiyakları yenmeyi arzulayan ve bu yoldan dünya sulhüne varmak isteyen insanların teşkil ettikleri bir fikir merkezidir.

Unesco, Birleşmiş Milletler Anayasasının dünya milletlerine tanıdığı hak ve hürriyetlere erişebilmenin ancak, eğitim, bilim ve kültür yoluyla başarılabileceğine müstenit bir inanışın mahsulüdür.

Unesco; terbiye, ilim, kültür ve milletlerarası işbirliği yoluyla, milletler arası hürmeti, emniyeti, adaleti, insan haklarını ve aslı hürriyetleri korumayı ve bu yolla insanlığın refahına hizmet etmeyi teklif ediyor. İşte UNESCO'nun ideali. Hakikaten bu beynelmilel teşekkülün ideali kutsî, gayesi insanlığın müstakbel refahı gurur vericidir.

Fakat şunu hemen kabul etmek gerekirken, Unescunun üzerine aldığı vazifenin mudillığı meydandadır. Ve insanlığın fikrî kalkınması gibi şümüllü bir teşebbüste muvaffak olmak muazzam gayretlere ve bazı şartlara ihtiyaç gösterir.

Acaba bu şartlar nelerdir? Unesco idealinin gerçekleşmesi neye bağlıdır? Hiç şüphe yokki bu idealin gerçekleşmesi, en başta, aza devletlerin hüsniyetine ve samimi bir tesanüt içinde yapacakları işbirliğine vabestedir. Bu şart Unesco'nun muvaffakiyeti için zaruridir. Fakat tek başına kâfi değildir. Daha bir çok şartlara ihtiyaç vardır:

Her şeyden evvel bu teşekkül biraz daha realist olmak durumundadır. Unesco'nun mücerrette kalması, dört duvar arasına kapanıp ideal plânlar üzerinde düşünmesi, üzerine aldığı şümüllü vazifenin başarılması için kâfi değildir. Unesco gayesinin tahakkukunu istiyorsa, realist bir gözle hayatın akışını takip etmeli ve takip edeceği eğitim ve bilim metodlarını

bu yolda ayarlamalıdır. Kitlelerin aydınlatılabilmesi için kendisine lâzım olan zamanı hesaplamalı ve eğitimini bu zamana sıkıştırma yolunu aramalıdır. Aksi halde zamanın akışı, Unesco'nun yavaş yürüyüşünü takip edemez.

Unesco programlarını yeniden bir revizyona tabi tutmak ve tahakkukunu istediği mes'eleleri zaruriliğine göre tasnif ederek, zarurî meseleler üzerinde teksifi bir faaliyetle çalışmak mevkiindedir. Kesif bir çalışma programıyla bu zarurî problemleri halletmek gayeye varmak için en uygun yol olsa gerektir. Burada çalışma ve faaliyetin muayyen ve zarurî sahalara teksifi suretiyle çalışılmak lâzım geldiği hususundaki teklif, hiç bir zaman Unesco için bir durgunluk veya bir adalet teşkil etmez. Böyle bir çalışma müstakbel meseleleri halletmesi için Unesco'ya daha sağlam ve daha tesirli bir temel sağlar. Bunun aksine olarak, Unesco'nun gaye ve faaliyetlerini dağıtması, Onun Milletlerarası sahadaki tesirini azaltacağı için; Kendisine bağlanan ümitleri ve inancı belkide zedeliyebilir. UNESCO insanlığın kendisine bağladığı derin ümit ve inancı sarsmamalıdır.

UNESCO'nun milletler arası bir işbirliğine dayandığı ve bu işbirliğinin tam bir tesanüt ve sıkı bir münasebetle tahakkuk edebileceği bir gerçektir. Unesco'da bu işbirliğini sağlama görevi "Milli Komisyonlar"a aittir. Milli komisyonların bu sahadaki ehemmiyeti üzerinde herkes müttefiktir. Ancak milli komisyonların bu fonksiyonu ifa edebilmeleri için, hükümetlerin bunlara lâzım gelen ehemmiyeti vermesi ve faaliyetlerine karşı daha büyük bir anlayış ve teshilat gös-

termesi lâzım gelir. Bu husus komisyonların mensup oldukları hükümetlere düşer

Bir de Unesco genel merkezine teveccüh eden bir temenniden bahsetmek lâzım gelir. Millî komisyonlar çalışma metodlarında ve bu metodların kendilerine verilmiş olan işlere tatbikinde müstakil olmak durumunda bulunmalarına rağmen, aralarında kuracakları daha sıkı bir temasla çalışmalarını daha rasyonel bir tarzda koordine imkânını bulacaklardır. Resmî ve şekli bir karakter taşıyan genel konferansların dışında, birbirine komşu devletlerin millî komisyonlarının kararlaştırılacak zaman ve yerde, küçük komiteler halinde toplanması arzuya şayandır. Bu küçük toplantıların faydası şuradadır; bu suretle millî komisyonlar teessüs edecek olan münasebet, bu komisyonlar için bir teşvik sebebi olacak, her komisyonu daima daha iyi yapmak Unesco'ya kendi hükümetine olduğu gibi daha rasyonel çalışmak, daha metodik yollardan gitmek ve bilhassa bu millî komisyonlar komitesine mazideki çalışmaların semeresini ve istikbale ait telkinlerini getirmek hususunda teşvikkâr bir rol oynayacaktır. Unesco'da bir aralık benimsendiğini gördüğümüz bu çok faydalı fikrin, bugün bazı sebeplerle akamete uğradığını müşahade etmek teessürü muciptir.

Sunu hemen kaydedelim ki, burada üzerinde durduğumuz meselelerin çoğu, Unesco genel kurul toplantılarında delegelerimiz tarafından birer teklif olarak ileri sürülmüştür. Hiç şüphe yokki bunların nazarı itibare alınması "XX inci asrın en büyük ümidi" olarak tavsif edilen Unesco için çok müsbet neticeler tevliht edecektir.

HALK EĞİTİMİ

Dr. Bülent DAVER

Halkın, halk tarafından, halk için idaresi diye tarif olunan demokrasinin en sağlam dayanağı nedir? sorusuna biz, tereddüdsüz, fazilete dayanan bilgidir cevabını vereceğiz. Gerçekten bilginin aydınlık nehirlerinde yikanmamış zihniyetlerin çorak tartışında demokrasi ağacının bitemeyeceğine inanılmamıştır. Halk eğitimini bu itibarla Türkiye'nin demokratik gelişmesi bakımından en güvenilir bir teminat olarak karşılamaktayız.

Halk eğitiminin-hususiyle Türkiye bakımından - ifade ettiği özel, derin ve çok hayatî bir manası daha vardır. Eskimiş adeta kabuk bağlamış kıymet hükümlerine asırlarca bağlanmış bir toplum hayatı ile göbek bağı kesip, yeni kıymet hükümlerinin içinde cevelân ettiği müterakki bir cemiyet nizamı idealine gözlerini çeviren Türkiye'nin kaderi, kültür davasında düğümlenip kalmaktadır. Zira siyasi, içtimaî hukukî inkılâpların fikir pınarının saf akışı ile beslenmedikçe yaşamadıkları tarihî ve sosyolojik bir gerçektir. Türk İnkılâbının vetiresine çevrilen dikkatli nazarlar-zaman ve mekân şartları ve hadiselerin zoru ile - bu vetiredeki fikir unsurunun aksiyon unsuruna nisbetle daha az yer işgal ettiğini kabul ve teslim edeceklerdir. Şu halde ileri bir nizam ülkü ve ihtiyakına dayanan inkılaplarımızın yerleşip, kökleşmesi mâşeri vicdana derin köklerini salabilmesi, ancak bilgisizliğin giderilmesi ile mümkün olabilecektir.

Halk eğitimi, ayrıca, dünya barış ve güvenliğinin kurulmasında ve korunmasında da en müessir bir manevi faktör

rolünü oynamağa namzet görünmektedir. Türkiye'nin de katıldığı UNESCO sözleşmesinin ön sözünde yazılı "harpler insanların dimağlarında doğarlar. Bunun savunma siperlerinin de yine aynı dimağlarda kurulması gereklidir" sözü çok mühim bir gerçeğe dikkati çekmiyor mu?

Evet, çağımızda bu kadar önemli olan halk eğitimi nedir? Halk eğitimi, eğer kısaca ifade etmek lâzım gelirse, evvelâ okuma yazma bilmemenin giderilmesi ve bundan fazla olarak vatandaşlara, günlük, mesleki hayat ve sosyal yaşayış hakkında; toplum hayatının ve millet hayatının üzerine oturduğu değerler etrafında kuşatıcı, toplayıcı fikirler vermektir. Ancak bu sayededir ki, fert ve topluluklar bilginin ışıklı yolu üzerinde bir hedefe koşan müttehit mütecanis birlikler olma şuuruna ererler.

Türkiye asırlarca koyu bir cehalet kâbusunun aman vermez sıtmaları arasında kıvrandıktan sonra nihayet "Türk Rönesansı" diyebileceğimiz inkılâp hamleleriyle kültür davası üzerine de eğilmiş mütemadi cehitlerle yurtda bilgisizliği gidermeğe savaşmıştır. Kültürün yayılmasına esaslı bir engel teşkil eden Arap harflerinin 1928 yılında atılması ve yerine yine aynı yıl lâtin alfabesinin kabul edilmesi ve millet mekteplerinin açılması ile kültür davasının halli yolunda önemli adımlar atılmıştır. 1935 yılına kadar faaliyetde bulunan millet mekteplerinde 486845 kişiye okuyup yazma öğretilmiş olması hiç te azımsanacak bir netice sayılamaz. Cumhuriyet maarifinin ilân ettiği kültür seferberliği sayesinde okuma yazma bilmeyenlerin nisbeti 1927 yılında

% 91 iken bu nisbet 1950 yılında elde mevcut istatistiklere nazaran - % 65 e düşmüştür. Bunu bir başka türlü ifade edecek olursak, 1927 de % 9 dan ibaret olan okur yazar nisbeti 1950 den sonra % 35 e çıkmıştır. Yani aradan geçen 20 küsur yıl zarfında okuma yazma bilenlerin sayısı aşağı yukarı % 400 nisbetinde artmış bulunmaktadır. Ancak bu müşahede, madalyanın bir yüzünü teşkil eder. Hadiselerin sadık bir müşahidi olarak kalmak istediğimiz takdirde madalyanın öbür yüzünü de tetkik eylememiz lâzım gelecektir. 1927 de mutlak rakam olarak 12 milyonu biraz geçen ümmi sayısı bu gün 15 milyona yaklaşmaktadır. Yani aradan geçen zamanda -mutlak rakam olarak- ümmi sayısı azalmamış, bilâkis artmıştır. Bu keyfiyet Türkiye'deki nüfus artışının hızlı temposu ile izah olunabilir.

Diğer bir müşahede de şudur. Halen Türkiye'nin 34434 köyünün 18561 inde ilk okul bulunmamaktadır. Bu köylerde oturan ve yaşlı ilk okul çağına gelmiş 896682 çocuk okul yokluğundan dolayı okuyamamaktadırlar. Şehirlere gelince şehirlerde okul çağındaki 704000 çocuktan yalnız 517206 sının ilk okula devam edebildikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca kaydedilmesi lâzım gelen bir husus da bilhassa köylerde kız çocuklarının okuma nisbetinin erkek çocuklara nisbetle daha düşük olduğudur. Bu husustaki mütehasis raporları da (Wofford raporu) bu durumu teyit etmektedir.

Son yıllarda bu gediklerin kapatılması ve halk eğitiminin müsbet kanallar içerisinde başarılı sonuçlara ulaştırılması yolunda gerek hükümetçe, gerek Üniversite ve fikir çevrelerince önemli gayretler sarfedildiğini burada belirtmek icap eylemektedir.

Gerçekten artık çok eskimiş bulunan ve ihtiyaçları karşılamaktan uzaklaşan Osmanlı İmparatorluğu devrinden kalma Tedrisatı İptidaiye Kanun-u Muvakkati yerine Yeni bir İlköğretim kanun tasarısı hazırlanması, Maarif Vekâletine bağlı bir Halk Eğitim Genel Müdürlüğü

kurulmasının derpiş edilmesi kültür davamızın halli yolunda atılmış müspet adımlar olarak karşılanabilir.

Keza, Millî Eğitim Bakanlığınca halk Dershaneleri kurularak faaliyete geçirilmesi çok isabetli bir hareket teşkil eylemiştir. Bu dershanelerin A bölümünde hiç okuma yazma bilmiyenlere okuma yazma öğretilmekte. B bölümlerinde ise vatandaşlık ve sosyal hayat bilgileri verilmektedir.

Halk eğitimi konusunda, Halk Eğitim Meslek kursları yönetmeliğinin çıkarılması ve bu yönetmeliğin meslek bilgileri ve ev idaresi sahasında lüzumlu tedbirler derpiş etmesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde gece kursları açılması hep zikre değer faaliyetlerdendir.

Üniversitemizin diğer Fakültelelerinde de gece kursları açılması hususunda çalışmalarda bulunulduğu basına intikal eden haberlerden anlaşılmaktadır. Kaydetmek icap ederki, sadece resmi makamlar değil hususi teşekküller ve bu arada meselâ Millî Tesanüt Birliği gibi birlikler halk eğitimi konusunda faal bir rol oynama arzusunu izhar etmektedirler.

Halk eğitimi davasında yapılacak işler arasında seyyar kitaplıklar kurulması, kültür filimlerinin gösterilmesi gibi konular üzerinde de durulabilir. Fakat biz, alınacak tedbirlerde her şeyden evvel Türkiye'nin coğrafî, içtimâî şartlarını, hususiyetlerini dikkatle göz önünde tutmak lâzım geleceğini zannediyoruz. Kanaatimizce Halk eğitimi bahsinde radyodan geniş ölçüde istifade edilebilir ve nitekim edilmektedir de. Ankara radyosundaki "Köyün saati" programını, burada, başarılı bir faaliyet olarak kaydetmek yerinde olacaktır.

Ancak kültür davamızın gerçekten başarılı bir sonuca -hem de kısa bir zaman içerisinde- ulaşması isteniliyorsa bütün bu tedbirlerin tek elden, düzenli bir şekilde sevk ve idare edilmesinin çok faydalı olacağını da burada ifade etmek istiyoruz. Aksi takdirde, kültür davamızda arzu edilen sonuçlara varamamak ihtimali ve tehlikesi mevcuttur.

TABIATI KORUYALIM

Gerald WENDT

Tabiati muhafaza etmek endişesi ruhî hassasiyet eseri olarak telâkki edilir. Bu endişede sadece, çok güzel, yahut pek nadir olan bitki ve hayvanları korumak gibi idealist bir arzu bulunduğu sanılır. Hakikatte bu duygunun çok daha derin kökleri vardır ve tecrübelerden edinilen "soğuk" bir müşahededen doğar: insanın tamamen tabii kaynaklara tabi olduğu ve fakat bu kaynakların da tükenmez olmadıkları olayına dayanır. O halde, dünyanın bütün memleketlerindeki yiyecek maddesi kaynaklarını, enerji ve maddî zenginlik ve hattâ, estetik ilham menbalarını tesbit etmek, ölçmek ve korumak lâzımdır.

Eskiden, insanların pek kalabalık olmadığı ve kıt'alarda dağınık halde yaşadıkları devirlerde, Küremizin zenginlikleri tükenmeyeceğe benziyordu. Fakat bugün yeryüzüne 2 milyar 400 milyon insan (yani kilometre kareye ortalama 18 kişi) sıkışmış bulunuyor. Bu nüfus, şimdiye dakar görülmemiş bir hızla, senede 25 milyon kadar artmaktadır. Bu artış, her hafta, Oslo, Atina, Düsseldorf veya Kansas City'nin nüfusuna ve her yıl da Kore, İspanya, yahut Meksikanın nüfusuna muadildir; yalnız 8 yılda, Afrikanın veya Kuzey Amerikanın bugünkü nüfusunu verebilecek nisbettedir.

Eğer çoğalma bu hızla devam ederse, Dünyanın nüfusu 1980 de 3,5 milyara yükselip asrın sonunda 4 milyarı geçecek ve 100 sene sonra da takriben 7 milyarı bulacaktır. Böylece 2000 senesinde kilometre kare başına 30 kişi düşecektir. Bu nüfusun yaşaması, bütün Dünyada, halli zor bir mesele doğuracaktır.

Bütün bu hususlar alimler ve eksperler tarafından sık sık tekrar edilmiştir. Beslenme ve ziraat konusu ile uğraşan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı gayretlerini bu problemin gıda ile ilgili cephesi üzerine toplamıştır. Fakat bir çözüm tarzının araştırılması hususu halâ ekseri Hükümetlerin programı ve bütçelerinde tâli bir yer işgal etmektedir. Hattâ ekseri kimseler bu meseleyi hemen hiç düşünmezler. Gerçi, mevziî kıtlık halî hariç, bu problem bizi yakından ilgilendirmez. Zira, 21 inci yüzyıl bize henüz oldukça uzak görünmektedir. Bununla beraber, bir çok memleketlerde, ortalama yaş bugün yetmişe yaklaşmaktadır; öyle ki, 1954 yılının çocukları 2000 senesinin

ötesinde yaşamağa namzeddirler ve bunlar bu meseleyi halletmek zorunda kalacaklardır.

Bu problem bizi hemen ilgilendirmiyorsa bunun bir sebebi de, gün geçtikçe insanların büyük şehirlerde istif halinde yaşamaları ve tabiata bağlı olduklarını unutmalarıdır. İnsanlar, gıdalarını, giyecek ve yakacaklarını tüccarlardan satın almakta ve bu kimselerin bu maddeleri tarla, orman ve maden ocaklarından tedarik ettiklerini gözden kaçırmaktadırlar.

Madenler, madensel cisimler ve başlıca yakacaklar jeolojik devirlerde teşekkül etmiş olup milyonlarca senedenberi toprağın derinliklerinde saklı duran yataklar halinde bulunurlar. Miktar itibariyle bu kaynaklar bugünün ihtiyaçlarına bol bol yeter; fakat, buna rağmen mahduttur. En iyimser tahminlere göre, yakacak rezervleri halen 8.000 milyar ton kadardır. Lâkin yıllık istihlâk te 2 milyar 400 milyon tonu buluyor. Bu sarfiyat hızı ile rezervler takriben 3.000 sene kifayet edebilir. Ancak, Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük ölçüde sanayileşmiş bir memleketin istihlâki dünya ortalamasını hayli geçmektedir ve bu sebeple de kendi kömür kaynakları bundan 75 yıl sonra tükenme tehlikesine maruzdur.

Yeni yayınlanan bir eserde, Amerikalı Prof. Harrison Brown'un beyanına göre, dünyanın başka memleketlerinin sınaî inkişafı Amerika Birleşik Devletlerinkine benzer bir seviyeye erişir ve nüfus artışına ait tahminler doğru çıkarsa, dünyanın madenî yakacak kaynakları 100 sene sonra kifayetsiz olacaktır. Aynı şekilde demir filizleri de tükenme yolundadır ve bakır, kurşun, kalay gibi tâli madenler sür'atle eksilmektedir; bir defa kullanınca bu malzemeler tamamen kaybolmuş sayılırlar. İşte bu sebepten, tabii kaynakların muhafazası endüstri ve hükümetlerin esaslı meşgalelerinden biridir.

Onunla beraber yaşayalım, ama onun zararına değil.

Daha mühimi var: tarlaların, ormanların, denizlerin mahsulleri, insanın beslenmesine ve giyimine yarayan mahsuller güneş ışığının tesiriyle gelişir ve her sene yenilenirler. Ekseri memleketlerde bu mahsuller her vakit israf edilmiştir. Toprak erozyon yüzünden değerini kaybetmiş, akarsularla denizlere taşınmıştır, öylesine ki, eski

den kalabalık nüfusları besleyen geniş sahalar bugün kısır kalmıştır. Ormanlar kesilmiş, otlaklar sürülerek aşırı bir ziraatle verimlilikleri tüketilmiştir. Kurak bölgelerdeki seyrek bitkiler ya hayvanlar tarafından kemirilmiş, yahut yakacak olarak kullanılmak üzere o kadar kesilmiştir ki, rüzgâr artık ziraata elverişli toprakları toz bulutları halinde götürüp geriye kumlu bir çöl bırakıyor. Halbuki gıdamızı ancak toprağa borçluyuz. İnsanlar ise bu "altın yumurtlayan tavuğu" yavaş yavaş öldürmektedirler.

O halde, tabiatın muhafazası maden kaynaklarıyla toprağın muhafazasını ihtiva eder. Aynı zamanda hava ve suyun temizliğini, çiçekleri münbitleştirilen böcekleri, canlı türlerin tabii muvazenesini ve yağmurları tutan ormanları da korumak gerektir. Bu hususta, Birleşmiş Milletler ihtisas teşekküllerinin milletlerarası faaliyeti ve iyi düşünülmüş millî kanunlar oldukça faydalı olabilir. Fakat, esasında problemi çözmek için herşeyden evvel bütün memleketlerde halkı yetiştirmek, herkeste çocuklarının maruz kalacakları tehlike şuurunu uyandırmak, umumî efkârın mevzii kampanyaları ve nizamlar lehine yardımın elde etmek milletlerarası teşekküllerle işbirliği yapmak lazımdır.

Bazı hallerde, bu iş için dünya çapında araştırmalara girişmek icabeder. Çöl muntakalarının genişlemesini önlemek ve kurak sahalarda yiyecek maddelerinin istihsalini çoğaltmak için yağmurların artırılmasına, su kaynaklarının muhafazasına, sulamaya, az su ile yetinen bitkilerin seçimine, toprak istimalini kontrol altına almağa dair cihanşümül bir araştırma ve eğitim programı hazırlamak üzere, UNESCO'nun tesis etmiş olduğu Kurak Bölgelere dair Araştırmalar İstişarî Komitesi, yağmurların kifayetsiz olduğu her memlekete ait ve ilgili bütün ilimlere mensup mütehassısları bir araya getirmiş bulunuyor. Yeryüzünün üçte birine yakın bir kısmına gereği kadar yağmur düşmediği için bu Komitenin vazifesi çok büyük ehemmiyet arz ediyor.

Korumak için onu sevmek ve anlamak gerek :

Fakat, ekseri memleketler için yapılacak şey, bilhassa halkla doğrudan doğruya temasa geçerek ona tabiatı sevdirmek, anlamayı öğretmektir. İşte, merkezi Brüksel'de bulunan ve UNESCO'nun himayesinde 1948 de kurulan Tabiatın Korunması için Milletlerarası Birliğin gayesi budur.

Bu Birlik, Devletlerin ve millî veya milletlerarası teşekküllerin mümessillerinden tereküp eder. Birçok memleketlerin eksperlerini sık sık toplar ve "tabiatın muhafazası ve turizm", "yüksek rakımlı sahalarda bitkilerin ve hayvanların

muhafazası", "Afrika bitki ve hayvanlarının muhafazası" gibi konuları müzakere ettirir. 1953 te Salzburg (Avusturya) ve Bukavu'da (Belçika Kongosu) aktedilen toplantıların mevzuu bunlardı. 1954 toplantısı Kopenhag'da yapılmış ve kutup bölgeleri hayvanlarının muhafazası, modern böcek öldürücü ilaçların memeli hayvanlar üzerindeki tesiri ve tabiatı muhafaza etme metodlarının yayılması gibi konular incelemiştir.

Tabiatın resmî yollardan muhafazasını temin gayesiyle Birliğin yaptığı tavsiyeler üye Devletlerin koydukları kanunlar ve aldıkları çeşitli tedbirlerle amelî safhaya intikal eder. Fakat, Birlik esas itibariyle, tabiatın kıymetini anlayıp güzelliğini takdir etmesi için halkı yetiştirmeye ve hususiyile çocukların eğitimine çok önem vermektedir. Tabiatın muhafazasına dair birçok broşürler yayınlamıştır. Bu arada yeni olarak, Cornell Üniversitesinden (A. B. D.) E. Laurence Palmer'in "A Guide to Conservation" (Koruma Kılavuzu) adlı eserini neşretmiştir. Aynı zamanda, tabiatın tetkiki için birçok memleketlerde, bilhassa Avrupa'da, kulüp teşkilâtı kurulmasını teşvik etmekte ve bu maksatla da, halen UNESCO ile yapılan bir anlaşmadan faydalanarak tabiatın muhafazasına dair bir eğitim filmi hazırlanmaktadır.

Diğer vazifeleri arasında Birlik, tabiatı tetkik için kurulan milletlerarası tatil kamplarını himaye eder. Bu nevi kamplardan ilki 1952 temmuzunda Houyet'de (Belçika) organize edilmiştir. Bu kampa Avrupa'nın on memleketinden kız ve erkek 50 genç katılmıştır. 1953 te ikinci bir tatil kampı Hasselfors'da (İsveç) tertip edilmiş ve üçüncüsü de 1954 de Terschelling'de (Hollanda) yapılmıştır.

Aynı tabiat aşkının bu kamplara topladığı gençler, Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre, İtalya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'a mensuptu. Burada, tabiat aşkının alabildiği muhtelif şekilleri ve tabiatçı kulüplerin nasıl kurulması icap ettiğini incelemişlerdir. (1954 Terschelling kampına yardım maksadiyle, UNESCO bir Kanadalı ve bir Hintli gence birer seyahat bursu tahsis etmiştir.) Bu gençler, memleketlerine dönünce tabiat zevkini etrafındakilere aşılamağa ve memleketlerinin güzelliğini, tabii kaynaklarının kıymetini koruma konusunda alınacak resmî tedbirlerin milletçe kabulünü kolaylaştırmağa çalışacaklardır. Netice itibariyle, korumağa uğraşacakları şeyler, gıda maddeleri, yakacaklar, giyecekler, mesken, içme suyu ve temiz hava-, bizzat millî servetin kaynaklarıdır; ve gelecek nesillerin hayatı ancak onların sarfedecekleri gayretlerin muvaffak olmasına bağlıdır.

Çeviren : Hasan Fehmi YAZICI

TIYATRODA YAZAR BUHRANI

Bahri SAVCI

Mart başlarında Muhsin Ertuğrul'un Zafer yazarlarından İlhan Çevik ile bir konuşması yayınlandı.

Muhsin Ertuğrul bu konuşmasında önce tiyatro içinde aktörler arasındaki bir ihtiras buhranından bahsediyor. Bunu zararsız da buluyor. Hatta yüksek, en büyük rolleri kapmak ihtirası halinde beliren bu buhranı, tiyatroyu canlandırıcı bir unsur olarak ögüyor da... Bundan sonra bir de eser repertuarı ve yazar buhranı olduğunu söylüyor. Eski Yunan'da tiyatro eserlerinin bundan 2400 yıl önce, Roma'da 2000 yıl önce, Çinde 600 yıl önce, Japonya'da ise bundan çok daha önce yazılmağa başladığını belirtiyor. Sonra da bizim sahne edebiyatımıza getiriyor sözü, memleketimizde bir tiyatro yazarlığının bir türlü kök salamadığına işaret ediyor. En sonunda bütün dünyayı da kaplamış olan "eser ve repertuar" buhranından, bizim nasıl kurtulabileceğimizi açıklıyor: Artık bu işi başı boş bırakmamak gerekir. Konservatuarda, bir de "piyes yazma" bölümü açılabilir. Edebiyat Fakültesinde bir Enstitü de kurulabilir. Gazetecilik Enstitüsünde de Tiyatro yazarlığı ve münekkitliği kursları açılabilir.

Muhsin Ertuğrul'un bu düşünceleri, bütün tiyatro severleri çok ilgilendirici mahiyettedir. Tiyatronun bir güzel eğlence olması yanında kuvvetli bir kültür kaynağı, kültür aracı olduğunun anlaşıldığı bu günlerde, bu düşünceler üzerinde önemle durmak gerekir. İstanbul dört-beş sanat sahnesi ile, Ankara üç-dört sahnesi ile günlük gazeteler ve bilhassa sanat dergileri kronik, tenkit sütunları

ile, aydınlar arasında bir "tiyatro havası" estirebilmektedirler. Şimdi, bu "hava" içinde bütün ilgililer Muhsin Ertuğrul'un teşhis edip ileri sürdüğü çareler üzerinde düşünmeli, tartışmalıdır. Biz kendi hesabımıza şimdilik şunları ileri süreceğiz

Bir kere Muhsin Ertuğrul'un teşhisine kimse yanlış diyemez: Darülbedayi'den İstanbul'daki küçük sahneye, Üniversite tiyatrosuna, Ankaradaki cep tiyatrosuna kadar gelen sürede, elbette bir kaç yerli piyes yazarı da ortaya çıkmıştır. Ama değil mevsim dolduracak mevsim içinde haftalar dolduracak bir yerli repertuvar, henüz ortada yoktur.

Böyle bir repertuvar niçin yoktur? Şiiri hikâyeyi kendi alanlarında geliştiren şartlara ve kaynaklara benzer şartlar ve kaynaklar tiyatro edebiyatı alanında yaratılmamış istifadeye konulamamıştır da ondan... Yeni Türk şiiri, halk kaynaklarına inme yolunu bulabilmiş, aynı zamanda dünya şiiri ile de temas geçebilmiştir. Bu temastan "düşünmesini" öğrenmiş. Bu kaynaktan da, kendi zengin motiflerini kavramış, "duyma gücü"nü arttırmıştır. Yeni Türk hikâyesi de Türk sosyal çevresine bakma akıllılığını göstermiş sıkı bir temas kurduğu yabancı hikâye edebiyatından da çağımız insanının beşeriliğini yakalama inceliğini öğrenmiştir.

Oysaki tiyatro edebiyatımız; kendisine "düşünme" nin "insanın beşeriliğini yakalama inceliği" nin yollarını gösterecek temaslardan yoksun kalmıştır. Dünyanın büyük tiyatro merkezleri, İstanbula Ankaraya çok uzaktır. Bu iki şehir sahne-

lerinde bir mevsimde, on mevsimde gösterilen yabancı örnekler de parmakla gösterilecek kadar azdır.

Sonra tiyatro edebiyatımız, baş vuraacağı yerli kaynağı da açıkca keşfede-memiştir. Karagöz, orta oyunu, köy meydan oyunları kına geceleri oyunları, meddah tiyatro edebiyatımıza halâ kapalı kuyulardır.

Bu şartlar altında Türk tiyatro yazarları ancak, beş on tercümeden bir şeyler görebilmiş, öğrenebilmiştir. Bu kaynakların da inceden inceye tahlili yapılmadığı için bir oyunu sanat eseri yapan ana kuralları şöyle böyle sezmeden ileri gidememişlerdir. Bu yüzden de tiyatro yazarlarımız şu iki kusurdan kurtulamamışlardır:

a) Yerli yazarlarımız, tiyatrolarını daha çok "diyalog" gücü üzerine oturtuyorlar, Oysaki, diyalog, bir oyunun unsurlarından ancak biridir.

Sonra bizimkilerin diyalog anlayışı da gerçek tiyatronun gereklerine pek sığmıyor. Gerçek tiyatro da diyalog, olay örgüsünü aydınlatıcı, karakterleri belir-tici, aksiyana imkân verici bir rol oynar. Bizimkiler ise, diyalogu ancak bir "hikâye" unsuru olarak kullanıyorlar. İşin daha kötüsü, diyalogu, şiirle, nükte ile, felsefe ile karıştırıyorlar, hitabet biçimine sokuyorlar.

b) Yerli yazarlarımız, tiyatrodaki söz-jest-mimik-mizansen münesebetini ayarlamıyorlar. Bir oyun, yalnız sözlerle değil, bu unsurlarla da kurulur. Bu arada "sükût" larında yapıcı gücünü hesaplamak gerekir. Bizimkiler bu unsurları düşünmeği, belki yalnız rejisöre bırakıyorlar. Rejisör, oyunu sahnede kurarken elbette bu unsurları kullanacaktır. Ama yazar da, aynı unsurları daha önce, olay örgüsünü, aksiyonu geliştirmede hesaba katmalıdır.

***

Tiyatroda yazar buhranını çözmenin

yollarına gelince: önce, çok kişiyi tiyatro yazarlığı mesleğine doğru çekmelidir. Bunlara da yukarıda işaret edilen kusurları da giderici ve genel olarak piyes yazarlığının esaslı kurallarını öğretici, yazarın edebi zevkini geliştirici bir eğitim vermelidir.

Fikrimizce bu iş Üniversite içinde mevcut tiyatrolarla Edebiyat Fakültelerinin işbirliği ile gerçekleştirilebilir. Bu işin bir "tiyatro" yönü var. Sonra da sanat zevki, edebiyat zevki ve bilgisi yönü var. Öyleyse, bu bir tiyatro-üniversite kaynaşması ister. Üniversite bir bakıma bir kültür verme, kültür elde etmenin yollarını öğretme yeridir; bir eğitime eğitimi geliştirme yollarını verme yeridir. Tiyatro yazarlığı alanında, da, bunlara ihtiyaç vardır. Onun için bu iş bir üniversite içinde olmalıdır.

Sonra genç aday, üniversite-tiyatro yazarlığı ve münekkitliği öğrenirken, öte yandan, genel olarak edebiyat, psikoloji, felsefe vesaire alanında ihtisas da kazanacağından alanı genişlemiş olur. Konservatuarda da bir piyes yazarlığı, tenkitçiliği bölümü açılabilir. Fakat bu bölümden çıkanın alanı dar kalmış olur. Sonra tiyatro yazarlığı gereken ümanistik eğitim, esas itibariyle bir "icra,, bir "icranın kuralları,,nı verme yeri olan konservatuarda ne derece verilebilir?

Bu iş gazetecilik Entitüsünde hiç olamaz. Bu enstitü iktisadî, hukukî, sosyal karakteri olan olaylar alanında, bir kelime ile siyasî-sosyal olaylar alanında ve nihayet gazetecilik tekniği üzerinde eğitim verir. Vaki bu müessesede de, sosyal psikolojiye ve insanların türlü davranış biçimlerine (Political behaviour, Social behaviour) önem verilmek gerektir. Fakat orada edebi plânda bilgiler, ümanistik derin bilgiler verilmez. Oysa ki, tiyatro yazarlığı ve tenkitçiliği için birinci plânda gelen bilgi dalı budur. Bu da, Edebiyat Fakültelerinde verilir ancak.

A Ğ I R O T

Sabri yüreğinde
Ağacın neyin
Düşer bir ağır ot
Kara toprak üstüne
Üstüne her şeyin
Duyulur ülkelerden
Bir açlık yaz kış
Köylerle köylerle köylerle doluşun
Kuşlar misali düşüncelerin var
Konmuş ve konmamış
Sarı yel tarlalara nidecek
Sarı yel doruğun yücesinde bir sarı süs
Güvermez ışıdamaz gayri
Yüreğim duyuyor musun düzlerde
Tanrım bana küs
Buğdayın oyunu anlaşılmaz
Gündüz gece
Ya altın damlası
Ya boşluk
Durur korkum yüzyıllardan beri öylece
Sarhoşluğunu vermez ki
Gelincikler boşuna karışır ekine
Sadece bir ağır ot
Çıplak ovaların sessizliğini ulaştırır
Afrikadakinden Çin'dekine
Dağılmamıştır insanlara hiç
Su yıldızlar ve hak
Suya yıldızlara ve hakka karşı
Büyümeğe dağda
Ay ışığında ulumak

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

MEMLEKET TÜRKÜLERİ

Ne yayalar geçer bu dağlardan, ne atlılar
Bunlar Anadolu dağlarıdır Zeynep
Ürker kendi yalnızlığından
Kuş uçmasa, kervan geçmese bile
Gecenin sabaha değdiği saat
Tozlu dumanlı dağ yollarından
Üçer-beşer geçip-gider delikanlılar..

Büyür-gider dağdan-dağa yankılar
Bir kara kartal gibi iner ovaya akşam
Öylesine bir efkâr sarar insanı
Bini gelir, biri gider düşüncelerin
Gayri yaşamak beter olur
Gittikçe kararan dağlara karşı
Üçer-beşer geçip gider delikanlılar..

Kanatlanır dağ başlarından bir deli rüzgâr
Harmanlar gibi savurur düşünceleri
Gayri yollar bir dağ gecesine yönelir
Büyür ay ışığında sessizliği dağların
Büyür kimsesizliği
Ürkek yıldızlara karşı sessiz-sedasız
Üçer-beşer geçip-gider delikanlılar..

Yola düşer gıcır-gıcır kağnılar
Sabahın en güzel vaktidir şimdi
Ekinler gerinir, toprak uyanır
Duman-duman olur dağların başı
Bir gurbet türküsü dudaklarında
Ağaran vakte karşı
Üçer-beşer geçip-gider delikanlılar..

JÜLİDE GÜLİZAR ERGÜVEN

EXISTENTİALİSME VE HÜRRIYET TELÂKKİSİ

Nermin ABADAN

1955 Goncourt edebiyat mükâfatının Simone de Beauvoir'un "Les mandarins" adlı en son eserine verilmesi edebî çevrelerin yeniden existentialisme felsefesi ve bu fikrî cereyanın yaratmış olduğu akislerle meşgul olmasını intaç etmiştir. Simone de Beauvoir bugünkü aydınları eski Çin cemiyetinin donmuş kast sistemi ortasında en yüksek idarî makamları işgal eden ve bu değişmez içtimaî sistem dolayısıyla günlük realiteye intibak imkânını bulamayan mandarinlere benzetmektedir. Kaleme almış olduğu roman gerçek halde altıyüz sayifelik bir içtimaî röportaj ve muayyen tiplere irca edilmiş ahlâkî tablolardan ibarettir. Bu romanda karşımıza çıkan bellibaşlı kahramanların hemen hepsini teşhis etmek mümkündür. Felsefe profesörlüğü, siyasî parti liderliği ve gazete yazarlığı arasında bir türlü bir tercihe ulaşamayan Dubreuilh, Fransız existentialisme'in babası sayılan Jean Paul Sartre'in kendisidir. Romanda olduğu kadar hayatta da fikir birliği yaptığı nisbetde, daha sonra ihtilâfa düşmüş olduğu Espoir (gerçekten combat) gazetesinin yazı işleri müdürü Henri Perron ise "Yabancı", "Veba" gibi eserlerin muharriri Albert Camus'dür. Nihayet hürriyeti tercih etmiş olan Rus mülteci Victor Scriassin'in şahsında zahmetsizce Arthur Koestler'i tanımak kabildir.

Bu eserin neşrine kadar ancak Paris'in St. Germain des Pres mahallesinin müdavimlerine mahsus sayılan existentialiste fikir muhiti, yazarın bir fotoğraf adesesine kadar keskin müşahade kabiliyeti sayesinde bugün geniş okuyucu kütlelerin malı haline gelmiş bulunmaktadır.

Devrimizin tipik bir fikir cereyanının tasvirinde göze çarpan en mühim özellik, romanın şahıslarının tıpkı hayattaki modelleri gibi fiil, tasarruf ve hareketlerinde existentialiste felsefesinin kaidelerine uygun olarak hareket edip etmemek arasında geçirmekte oldukları mücadele ve bocalamadır. Dubreuilh'un romanda SRL gerçek hayatta "Rassemblement Democratique Revolutionnaire" adlı bir partinin başına geçmek ihtiyacını duyması neden ileri gelmektedir?

Sartre bu suali bütün eserleri boyunca şöyle cevaplandırmaktadır: Varlık eşyadan önce gelir. Bir vicdana sahip olan insan, eşyadan önce geldiği gibi bu eşyaya mânalandırandır. Beşerin vicdanı olmaksızın, eşya hiç bir mâna ifade etmeyen kaotik bir yığından ibaret kalmağa mahkûmdur. Bundan çıkan en mühim netice, insanın hiç bir tutunacak yardımcı unsura sahip olmaksızın hürriyetine mutlak şekilde sahip olmasıdır. İşte insan kendi varlığına bir mâna kazandırmak için bu hürriyetini kullanmak zorundadır ve girişmiş her tasarruftan dolayı mesul sayılır. Başka bir deyimle biz herhangi bir şeye herhangi bir mâna atfetmek imkânına sahibiz, ancak bu keyfi bir fiil halinde kalamaz, hürriyetimizden dolayı mesul olduğumuz için bir şeyi mânalandırmak, düşünmek, tefsir etmek, tercih etmek zorundayız.

Sartre, bu hürriyet tasavvuru ile, herşeyden önce sahte tavırları benimsemek suretile cemiyetin conventions'larına uygun olarak hareket etmekle reel bir ömür sürdüklerine kanii olan insanlara karşı cephe almaktadır. Sahte, gayri samimî

sosyal yalanlara karşı koyan Sartre bu noktada ilk isyan eden mütefekkir olmaktadır. Andre Gide'in gayesi de sosyal maskelerin indirilmesi bahasına samimiyete kavuşmaktır. Gide'in çağdaşı bulunan Pirandello ise ferdî ve sosyal duygu münasebetler arasındaki buhrana şu cümle ile işaret etmişti: "Çok defa kendimize karşı da başkalarına davranmış olduğumuz nisbetde gayri samimiyiz! " Sartre'a göre sadece kolektif ve şekli bir mahiyet taşıyan sosyal ahlâka uyma, fertleri her çeşit iç mesuliyetden âzade kılmakta ve sadece dış görünüşe intibakı sağlamaktadır.

İşte Sartre bu passif uyma halinin son verilmesini, insanlardan mesuliyetini mutlak olarak tekabül edecekleri fiiller gerçekleştirmelerini talep etmektedir. Ona göre ahlâk, insanın hayatına verebildiği sorumluluk ölçüsüdür.

Sartre bu karar verme zarureti sadece hürriyete tesahüple izah etmiyor. Ona göre bu zaruret müşahhas bir durumun tavazzuhu ve müşahhas bir hal çaresinin belirmesi ile ortaya çıkmaktadır.

Sartre felsefe tahlillerinde tiyatro ve film eserlerinde hep şu ana fikirlerin belirtilmesine gayret sarfetmiştir: insan hürdür, çünkü eşyanın mâna kazanması onun sayesinde mümkün olmaktadır. Esasen dünyanın hikmeti vücudu insana bağlıdır. Fert bu hürriyetden faydalanmazsa, hayatın sayısız komedilerine uyar ve kelimenin gerçek mânası ile yaşamazsa, hürriyetine ihanet etmiş sayılır. Âlemi sadece müşahede etmek ve ona katılmamak, sahte bir hürriyetten faydalanmak demektir. Hürriyetin gerçek mâna iktisab etmesi için tasavvurun fiil haline inkılâb etmesi gerektir. Sartre'in "Sinekler" adlı piyesinde Oreste bu esası şu cümlelerle ifade etmektedir. "Elektra, ahlâkımı gerçekleştirdim..... Bu fiili tıpkı yolcular bir kıyıda karşı kıyıya taşıyan bir hamal gibi taşıyacağım. Yükün ağır-

laştığı nisbetde duyacağım haz artacaktır, çünkü hürriyetim girişmiş olduğum bu fiildir. Düne kadar bu toprakları tesadüfi bir şekilde katediyordum. Önüme binlerce yol açılmıştı, fakat bunların hepsi başkalarına aitti. Bugün yalnız bir yol kaldı ve Allah bilir beni nereye götürecektir: fakat o benim yolumdur!"

Sartre'in redd etmiş olduğu mefhumlar önceden tesbit edilmiş olan kıymet hükümleridir. Onun yerine bu değerlerin tarafımızdan yaratılmasını teklif etmektedir. Bu ebedî yaratılış fiiline iştirak etmemek, geçmiş ve sabit kıymetlere sarılmak Sartre'a göre ahlâksızlıktır. Bu bakımdan Sartre devrimizin anânelerden sıyrılan ve onun yerine medeniyette daimî bir yenileme bulan, hayatı müesses bir nizam yerine bir macera sayan mütefekkiridir.

Sartre felsefî plânda geliştirmiş olduğu hürriyet telâkkisinin daha açık bir ifade ile mensup olduğu yazarlar çevresine de teşmil etmektedir. "Durumlar" adlı eserinin ikinci cildinde bu vazifeyi şöyle belirtmektedir: "Mademki yazar mükellefiyetlerinden sıyrılmak imkânına sahip değildir, şühalde devrine sıkı sıkıya bağlanması gerektir. Bu sarılış onun bir icik kurtuluş çaresidir. İçinde yaşamış olduğu devir yazar için bir durum hazırlamıştır, onun benimsemek ve şartlara göre hareket etmek yazarın vazifesidir. Ne yazık ki Balzac 1848 yılının hâdiseleri. Flaubert de Komün hareketi karşısında bir tavır takınmamışlardır. Bu onlar için esef edilecek bir noktadır. Aslâ telâfi edemeyecekleri bir fırsatı kaçırmışlardır. Biz devrimizde hiç bir şey kaçırmak istemiyoruz: belki daha güzel devirler olmuştur, fakat içinde bulunduğumuz devir bize aittir. Biz ancak bu harp ve ihtilâlin ortasında akıp giden hayatımıza sahibiz!"

Sartre'a göre beşerî zihin hâdiseleri kuşbakışı mütalea etmemeli, aksine bunlardan birine iltihak etmelidir. Ancak

bu sayededir ki aydınlar realiteden uzak kalmış, mücerret ve silik şahıslar olmaksızın kurtulabilirler. Böylece Sartre ve muakipleri üniversal problemleri araştırmakla beraber, bunları fikirlerden müteşekkil bir buudu mücerrette değil, gerçek âlemede aramak azmindeler. "Yazarlık vazifesi bize sosyal ve siyasî mücadeleden neşet eden edebî kıymetleri bulup tebarüz ettirmeği emretmektedir. Ancak bunları intelligible bir semadan değil, aktüel hayatın öz bünyesinde bulup çıkarmak gerektir."

Sartre beşeriyeti ilgilendiren problemlere karşı duyduğu ilgiyi "Existentialisme bir hümanizmadır" başlıklı konferansı ile tesbite çalışmıştır. Ancak bu çeşit hümanizma anlayışı insanı sabit bir gaye gibi almaz. Çünkü bu ekol mensupları bir insanın başka bir insan üzer-

rinde bir hüküm verebileceğini kabul etmezler. Bununla beraber iradî bir kararla taayyün etmiş bir evrensellik olduğunda müttfikler.

Türkiye matbuat ve yazı âleminde Sartre'in felsefesine ait birçok denemeler çıkmış olmakla beraber, eserlerinden sadece "Gizli oturma" adlı temsil Oktay Akbal tarafından tercüme edilmek suretiyle Millî Eğitim Bakanlığı modern tiyatrosu eserleri serisinde yayınlanmıştır. Halbuki existentialisme'in inkılâpçı ve aksiyoncu cephesi Atatürk inkılâbının yarattığı bugünkü Türk fikir atmosferi ile daha sıkı bir temas halinde mütalea edilip işlenmeğe elverişlidir. Bu sebeple existentialiste, cereyanın lâyikiyle değerlendirilip tenkit edilebilmesi için Sartre'in birkaç eserinin daha Türk diline çevrilmesi arzu edilir bir keyfiyettir.

İSTANBUL'DA BİR BAHAR

Bir bahar gördüm orada,
Sadece bir bahar;
Surlarından çimen fişkırda,
Gözü bağı atlar döndürdü,
Dönme dolaplarını.
Beyazıt kulesinde okuduk,
Mektep kitaplarını.
Bahçelerde genç kızlar,
Sahilde masmavi deniz;
Güldüler bilmeden yüzüme.
Bir başka sabah oldu,
Sokak aralarında,
Tramvaylarında....
Bir başka huzur vardı,
Martilerin sesinde
Ve cümle mevcudatın ruhunda.
Bir raks baş dönmesi ile,
Yarı sarhoş gibi bu yaşta,
Nekahat gibi tatlı,
Geçmişti o bahar.

VECİHİ YENİLMEZ

CİHANŞÜMÛL TAKVİM

Gerald WENDT

Üzerinde yaşadığımız dünya, hergün eksenini etrafında tam bir devir yapan ve bir senede güneşini etrafındaki büyük bir yörünge çizen bir küredir. Ay da yerin etrafında döner ve takriben bir ayda bu devrini tamamlar.

İnsanoğlu yeryüzüne gelmeden çok evvel, gök kuvvetlerinin tâyin etmiş oldukları bu dönme hareketleri milyonlarca senedenberi aynen vukubulmaktadırlar.

Yerin kendi eksenini etrafındaki devrini tamamlaması için tam bir güne lüzum vardır. Çünkü "gün" kelimesi bir devir için geçen zamanı ifade etmek üzere düşünülmüştür. Aynı şekilde, "ay" ve "sene" kelimeleri de, insanoğlunun değiştirmek kudretinde bulunmadığı astronomik hareketleri anlatmak için tasarlanmıştır.

Bu üç astronomik hareketi insan kudretinin dışında kaldıkları için, aynen kabule mecburuz. Fakat, bunların devir müddetleri arasında ortak payda olabilecek basit bir sistemin bulunamamış olması teessüfe şayandır. Meselâ, bir ay 10 gün, bir sene de 100 gün olsaydı, yahut, düzine hesabıyla, aylar 12 günden, seneler de 12 aydan ibaret bulunsaydı ne iyi olurdu!

Halbuki, ay, dünya etrafında takriben 29,5 günde tam bir devir yaptığı halde yer, yörüngesini takriben 365 1/4 günde kateder. Bu bir vakiadır. Hattâ kesirleri kalkmış olsa bile yine bu sayıları arasında basit hiçbir bağıntı yoktur. İşte, takvimin binlerce senedenberi insanları meşgul eden esaslı problemi buradadır.

Beşerî faaliyetler "gün"e istinad ettiği için, bu "gün"leri belli bir nizamla göre hesaplamak gerektir. İşler, mevsimler, tatiller ve dinî bayramlar için muayyen devreler ayırmak icabeder. Fakat "gün" denilen zaman parçası ne ay'ın safhalarıyla, ne güneşinkilerle, ne "ay" ve ne de "sene" ile tam bir uygunluk gösterir. En eski çağlarda ve dünyanın birçok yerinde insanlar, takvimlerine esas olarak, önceleri ayın hareketlerini seçmişlerdi. Bunun sebebi, herhalde, bu hareketlerin diğerlerine nisbetle en kolay olarak müşahede edilebilmeleri olsa gerek. Altıbin sene evvel, Mısır ve Babil takvimleri, ve bunlardan 20 asır daha genç olan Çin takvimi bu şekilde "ay"larla hesaplanmıştı.

Jules César Reformu (M. E. 45)

Eski Yunanistan'da aylar peykimizin bedir safhasından itibaren başlatılır ve fakat, sene bundan müstakil olarak hesaplanır ve 365 günü ihtiva ederdi. Romalılar iki sistemi birleştirdiler. 365 güne dokunmayarak seneyi eşit olmayan ve peykimizin bugün anladığımız şekildeki hareketlerine tam tekabül etmeyen 12 aya ayırdılar. Hakikî sene daha uzun olduğu için, zamanla, hasat bayramı törenlerini kış ortasında idare etmek mecburiyetinde kalan Jules César, M. E. 45 senesinde, bu bayramları tekrar mevsimlerine isabet ettirmek üzere, bir defalık 445 günden müteşekkil bir sene yaptı. Ve bu durumun tekerrürünü önlemek için 365 günlük seneye 1/4 gün daha ilâve etti. Öyle ki, her 4 yılda bir, sene 366 gün olacaktı. Böylece, "senei kebîse" ihdas edilerek modern çağlara kadar kullanıla gelmiş olan Jules César takvimi doğmuş oluyordu.

Grégoire XIII Reformu (M. S. 1582)

Bununla beraber, hakikatte 365 gün 5 saat 48 dakika 45,51 saniyeden ibaret olan sene, César'ın "sene"sinden 11 dakika 14,19 saniye daha kısadır. Pek önemli görünmeyen bu fark her yıl birikerek M. S. 1582 de 10 günü bulmuştu. Roma Katolik Kilisesinin İznik Ruhânî Meclisinin (M.S. 325) kuzey yarım küresinde ilkbahar ekinoksunun (baharın birinci günü) daima 21 Martta vukubulacağını kararlaştırmış olmasına rağmen, 1582 de bu ekinoks 11 marta isabet etmişti. Takvime 10 gün eklemekten başka çare olmadığını gören Papa Grégoire XIII, aklı selim ve mantığını kullanarak, 4 ekim 1582 yi takip eden güne 15 ekim 1582 deneceğini ilân etti.

Grégoire takvimini Roma Kilisesine bağlı katolik memleketler derhal kabul ettiler. Fakat, protestanlar tarafından olduğu kadar Şark milletlerince de reddedildi. Bu yüzden, birkaç asır günleri sayma ve isimlendirmede iki sistem arasındaki 10 günlük fark (ki sonraları artmıştır) baki kaldı. İngiltere ve müstemlekeleri bu takvimi ancak 1752 de, İsveç 1753, Japonya 1873, Çin 1912 de, Rusya 1918 de, Romanya ve Yunanistan 1924, Türkiye 1927 de kabul etmişlerdir.

Basit görünen bu değişikliği tatbik etmek kolay olmadı. İngilterede "Bize 11 günümüzü iade edin!" şeklinde itirazlar yükseldi. Bu kimseler, sadece bir isim ve sayı değişikliği yapılmış olmasına rağmen, hayatlarından gerçek olarak 11 gün kaybettiklerini zannediyorlardı. Bugün bile bazıları, yaz saati tatbik edilmek üzere saatlar 1 saat geri alınca, bu 1 saati gerçekten kaybettiklerine hâlâ inanırlar.

Papa Grégoire XIII, takvimde bir değişiklik daha yaparak ona bugün kullanmakta olduğumuz şekli vermiştir: Bir yüzyılın son senesini ifade eden sayının ancak dört yüze tam bölünebilmesi halinde (1600, 2000 gibi) o sayıya tekabül eden senenin senei kebis olacağını kabul ederek, biraz uzun olan César'ın "sene" sini 400 yılda 3 gün nisbetinde kısaltmış ve seneyi 1 Ocaktan başlatmıştır. (Bazı milletler için yılbaşı 25 aralık, bazıları için 25 mart idi). Fakat senelerin İsa'nın doğuşundan itibaren sayılması fikrini, Milâdî 6 ncı asırda yaşamış Dionysius Exignus ismindeki Romalı rahip ileri sürmüştü. Bu teklif yavaş yavaş bütün dünyaca kabul olundu. (Şunu kaydedelim ki modern âlimlere göre, İsa'nın Dionysius devrinde tahmin edilen tarihten 4 sene daha evvel, yani M. E. 4 senesi de doğmuş olması muhtemeldir). Böylece, birçok değişiklik ve tashihlerden sonra, 400 senedenberi bize miras kalan takvim vücut bulmuş oldu.

Grégoire takviminin mahzurları

Astronomik mânada, takvimimizin kâfi derecede sahih olduğu söylenebilir: Mevsimler tam vaktinde gelmektedir; sene-i kebiseler sayesinde de böyle olmağa devam edeceklerdir. Fakat, beşerî faaliyetler ve bilhassa modern işlerin idaresi bakımından bugünkü takvimin bazı can sıkıcı tarafları vardır:

1) Yılın iki yarısı birbirine eşit değildir; ilk yarısı 181 gün ikincisi ise 184 gündür. Senenin bu ikinci yarısında ekseri insanlar ücretsiz olarak 3 gün daha fazla çalışmaktadırlar.

2) Üç aylık devreler eşit olmayıp 90 ilâ 92 gün arasında değişirler.

3) Aylar 28 ilâ 31 gün çekiyor. Haftada 6 iş günü hesabıyla, bir aylık iş günü sayısı 24 ten 27 ye kadar değişebiliyor. Bütün bu intizamsızlıklar bir çoklarının aleyhindedir ve istatistikler için pek çok mahzur doğururlar.

4) Ay başları haftanın herhangi bir gününe isabet edebiliyor.

5) Takvim iki yıl üst üste aynı kalmaz. Bunun neticesi, 25 aralık gibi, tarihi belli tatiller haftanın herhangi bir gününe rastlayabilir; ve Paskalya gibi günü muayyen dinî bayramlar da ayın herhangi bir gününe isabet edebilir. Bu hal, büyük

sergiler, fuarlar, seçimler, teşriî meclislerin açılışı ve diğer umumu ilgilendiren olaylar için özel tatil tarihlerinin tesbitinde birçok güçlükler doğurur. Endüstri memleketlerinde, hiç olmazsa yılbaşının ve millî bayramın, uzun bir hafta sonu tatiline imkân vermesi için, daima bir pazartesiye isabet etmesi şayanı arzu olurdu.

6) 29 şubatta doğanlar doğum günlerini ancak 4 yılda bir kutlayabilirler.

7) Bugünkü takvimin belki en can sıkıcı tarafı, hiç kimsenin "alfabe" yi bildiği kolaylıkla takvimi bilmeyişidir. Ağustos, nisan, yahut aralık ayının kaç gün çektiğini bilmeyenler çoktur. Hususî bir tarihi hatırlamak için matbu bir takvime müracaat şarttır. Bütün memleketlerde herkesin muhtaç olduğu bu senelik muhtıraların basılması için pek çok para ve zaman harcanır.

Hülâsa, mevcut takvim karışık ve gayri muntazamdır. Bu sebeple, bilhassa son zamanlarda, birçok islahat teklifleri yapılmıştır.

Reform teklifleri: "Cihanşümûl takvim"

1793 te, Fransız İhtilâl Meclisi uzun zaman tutunamayan bir reform yaptı: 22 eylülde başlatıldığı "sene"yi 30 günlük 12 aya ayırarak geri kalan son 5 günü ve Cumhuriyet bayramlarına tahsis etti. Her ay onar günlük 3 haftadan müteşekkildi.

1849 da Auguste Comte, 28 günlük 13 aydan ibaret bir "sene" teklif etti. (Toplamı 364 gün). Geri kalan bir günü tatil olarak kabul ediyordu. Bu takvimin avantajı, haftanın her gününü daima ayın aynı günlerine raslatmasıydı.

Daha sonra, Milletler Cemiyeti 152 den fazla teklifi inceledi; ve neticede, 7 günlük "hafta"nın değiştirilmesine ve yapılan tekliflerden yalnız ikisini tefrikan karar verdi. Bu projelerden birine göre sene 28 günlük 13 aya, diğerinde ise 30 veya 31 gün çeken 12 aya (91 günlük 4 eşit kısma) ayrılıyordu. Her iki teklifte de günlerin toplamı 364 olduğu için geri kalan bir gün özel tatil günü olarak tefrik edilmişti.

Bu ikinci takvim, Şili delegesi tarafından Milletler Cemiyeti'ne sunulan "Cihanşümûl takvim" projesi idi. Fakat, kabul edilebilmesi için kâfi miktarda rey toplayamamıştı.

Takvimin ıslahı işleriyle vazifelendirilmiş olan Komite, 1937 de, 14 senelik bir tetkikten sonra, şu tavsiyede bulunmuştu: "...bir konferansın akdini düşünmek şimdilik mevsimsizdir. Zira, böyle bir konferansta yapılacak ıslah tekliflerinin, mevcut şartlar altında kabulüne ihtimal verilemez."

Reform cereyanı burada son bulmadı. Bugün, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) meseleyi tekrar ele alarak birçok memleketlerin ve milletlerarası teşekkül-

lerin bu husustaki tekliflerini tetkik etmektedir. 1950 de Peru, 15 sene evvel, Milletler Cemiyetinde incelenmiş olan "Cihanşümül takvim" projesini ECOSOC'a sundu. 1953 te de Hindistan, Konseyin gelecek oturumunda bu projenin müzakeresini talep etti.

Cihanşümül takvimin hususiyetleri:

Yeni takvim, bugünkü 12 ayı ve 7 günlük haftayı muhafaza etmektedir. Daima birbirine eşit olan 4 tane üç aylık devrelerin herbiri 91 gün olup bir pazardan başlayarak bir cumartesi sona erer. Her üç aylık devrenin ilk ayı 31, müteakip iki ayı 30 ar günlüktür.

Teklif edilen projeler içinde bugünkü takvime en fazla benzemekte olan bu takvimin, giderilmesi mümkün olmayan yegâne kusuru şudur: Teklif edilen 12 ay 364 gün ihtiva ettiği için geriye kalan bir gün "cihanşümül bayram günü" olarak tefrik edilmiştir; bugün bütün dünyada "cihanşümül harmoni ve insan neslinin birleşmesi fikri" günü olarak kutlanacaktır. Her dört yılda bir, sene-i kebise halinde, 30 haziranla 1 temmuz arasına ikinci bir cihanşümül bayram günü sıkıştırılacaktır.

Hind teklifinin faydaları:

a) Senenin ilk ayının birinci günü daima (pazar), ikinci ayının birinci günü daima (çarşamba), üçüncü ayının ilk günü de daima (cuma) olacaktır. Her üç aylık devrenin ilk ayında 5 pazar ve 3 üncü ayında 5 cumartesi bulunacaktır. Yılda tam 52 adet haftalık tediye günü olacaktır.

b) Yeni takvimin faydalarından en önemlisi her yılın birbirinin aynı olmasıdır. Bu suretle, geleceğe ait muayyen bir tarihin haftanın hangi gününe isabet edeceği kesin olarak bilinebilecektir. Demiryolu İdareleri her yıl tren tarifelerini değiştirmek mecburiyetinde olmayacaklardır.

Bankalar ve ticarî firmalar her üç aylık devrenin cumartesiyle bitmesinden faydalanarak yeni üç aylık devre girmeden evvel hesaplarını tanzim

edebileceklerdir. Televizyon ve radyo istasyonları her üç aylık devrede 13 hafta bulunacağından emin olacaklardır.

c) Okul programları değişmez bir takvime bağlanabilecektir.

Bununla beraber, itirazlar da eksik olmayacaktır. Bu reforma, evvelâ, alışkanlık sebebiyle muhalefet edilecektir. Çünkü bu bir "değişiklik" demektir. Ayrıca, daha ciddî ve bilhassa dinî mahiyette itirazlar yükselcektir. Zira, yılda bir defa (sene-i kebise halinde 2 defa) müteakip iki sabba¹ arasında 6 günden fazla bir zaman geçecektir. Bir de, yeni takvime yeknesak olmak, hayatın *hususiyeti* olan çeşitliliği ortadan kaldırmak gibi kusurlar yüklenecektir.

Aynı zamanda, meselâ 31 martta doğanlar şikâyet edeceklerdir. Zira, teklif edilen takvimde mart, mayıs, ağustos ve aralık artık 31 gün çekmeyecek; dolayısıyla bu günlerde doğan zavallılar doğum yıldönümlerini artık kutlayamayacaklardır. Buna mukabil, kullandığımız takvimde mevcut olmayan 4 yeni tarih zuhur edecektir: 30 şubat, 31 nisan ve "cihanşümül bayram" günü ile sene-i kebise günü ... 29 şubatta doğmuş olanlar doğum günlerini kutlayabilecekleri için avantajlı olacaklardır. (Tabiiyle burada yeni takvimin muhtemel kabulünden evvel doğmuş olanlar bahis konusudur.)

Hindistan, Ekonomik ve Sosyal Konseye verdiği takirde takvim reformunun hemen şimdiden müzakere edilmesinin Birleşmiş Milletler için lüzumlu olduğunu belirtmiştir. Filhakika, şimdiki takvim ile Cihanşümül takvim 1 ocak 1956 pazar günü intibak edecektir. Yeni proje şimdiden kabul edilirse milletlerin önünde, bu mühim reforma hazırlanmak üzere 1 yıllık bir zaman bulunacaktır.

¹ Musevilerin, Tevrata göre dinlenme günü saydıkları haftanın yedinci günü.

Çeviren : Hasan Fehmi YAZICI

		OCAK							ŞUBAT							MART								
		P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.		
I. üç aylık devre		1	2	3	4	5	6	7					1	2	3	4							1	2
		8	9	10	11	12	13	14	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9		
		15	16	17	18	19	20	21	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16		
		22	23	24	25	26	27	28	19	20	21	22	23	24	25	17	18	19	20	21	22	23		
		29	30	31					26	27	28	29	30			24	25	26	27	28	29	30		
		NİSAN							MAYIS							HAZİRAN								
		P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.		
II. üç aylık devre		1	2	3	4	5	6	7					1	2	3	4							1	2
		8	9	10	11	12	13	14	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9		
		15	16	17	18	19	20	21	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16		
		22	23	24	25	26	27	28	19	20	21	22	23	24	25	17	18	19	20	21	22	23		
		29	30	31					26	27	28	29	30			24	25	26	27	28	29	30 _{U₂}		
		TEMMUZ							AĞUSTOS							EYLÜL								
		P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.		
III. üç aylık devre		1	2	3	4	5	6	7					1	2	3	4							1	2
		8	9	10	11	12	13	14	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9		
		15	16	17	18	19	20	21	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16		
		22	23	24	25	26	27	28	19	20	21	22	23	24	25	17	18	19	20	21	22	23		
		29	30	31					26	27	28	29	30			24	25	26	27	28	29	30		
		EKİM							KASIM							ARALIK								
		P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.	P.	Pe.	S.	Ç.	P.	C.	Ce.		
IV. üç aylık devre		1	2	3	4	5	6	7					1	2	3	4							1	2
		8	9	10	11	12	13	14	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9		
		15	16	17	18	19	20	21	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16		
		22	23	24	25	26	27	28	19	20	21	22	23	24	25	17	18	19	20	21	22	23		
		29	30	31					26	27	28	29	30			24	25	26	27	28	29	30 _{U₁}		

U₁: Dünya Bayramı günü senenin 365 inci günü Aralığı takibeden güne isabet eder; bugün bütün dünyada tatil yapılır.

U₂: Senei kebise günü, her dört yılda bir 30 haziranı takibeden gündür; bugün de bütün dünyada tatil yapılır.

BİZ VE İLİM DÜNYASI

François LE LIONNAIS

Okuyucularımıza: Sizleri Müsbet ve Tabii ilimler alanında ilgilendiğiniz sualleri bize göndermeğe davet ediyoruz. Bu sualleri cevaplandırmak, gerekli dokümanları elde etmek veya yetkili müesseselerle temasınızı sağlamak hususunda elimizden geleni yapmağa çalışacağız. Bazı hallerde kesin bir cevap vermek imkânsız veya sorulan soru münakaşa konusu olan bir mevzua ait olabilir. Bu yüzden, sorulan bütün sualleri cevaplandırmayı üzerimize almıyoruz. Maksadımız, istifade edemediğiniz veya haber almamış olabileceğiniz araştırma imkânlarını sizlere temin etmektir. Suallerinizi şu adrese göndermeniz rica olunur: Kültür Dünyası, İlmî sualler servisi, Unesco Türkiye Millî Komisyonu, 273, Atatürk Bulvarı, Ankara.

SUAL:

Bir Belçikalı soruyor: "İlim hangi teoriye istinaden güneşin takriben 4 milyar senedenberi parladığını ve hidrojen rezervi dolayısıyla de 100 milyar sene daha parlayacağını iddia ediyor? Kâinatın sonsuz olduğu kabul edilirse, hidrojen rezervi de sonsuz olmaz mı?"

CEVAP:

1 — Yıldızların meydana getirdikleri ışının mahiyeti ve sebepleri meselesi son yıllara kadar Astronominin en büyük muammalarından birini teşkil etmiştir. Klâsik teorilerden hiçbiri hakikata uymuyordu. Bu teorilerden bir tanesi, yıldızları tutuşmuş muazzam yakıt bloklarına benzetiyordu. Halbuki durum böyle olsaydı, bu yanmanın devam müddeti, mevcut bilgilerin verdiği parlama müddetinden çok daha kısa olmak lâzımgelirdi. Ancak, 20 nci asrın ikinci çeyreğinde ve radyoaktivite olaylarının tetkikinden elde edilen esaslara dayanarak Bethe ve diğer bazı fizikçiler uygun bir izah şekli ileri sürebilmişlerdir.

Bu teoriye göre, yıldızların parlaması, haiz buldukları hidrojenin birtakım karışık çekirdek reaksiyonları neticesinde heliuma dönüşmesinden ileri gelmektedir. Aynı zamanda bu teori, ekseri hallerde, bir yıldıza ait bütün hidrojenin zamanla tamamen heliuma dönüşeceğini de ileri sürer.

Uzun zamandanberi, güneşin toplam kütlesi ve hacmi malûmdur: güneşin kütlesi yerin takriben 332.000 misli ve hacmi yerin hacminin takriben 1.300.000 katıdır. Bunun neticesi, güneş maddesinin yoğunluğu suya nisbetle 1,41 dir. Bu mülâhazalar ve güneş ışığının spektroskopik analizi güneşin kimyasal terkininin şu şekilde olduğunu iddiaya imkân verir:

Hidrojen	%90 dan fazla;
Helium	%8 civarında;
Daha ağır kimyasal elementler	%2 den az.

Bütün bu elementler devamlı olarak birbirleri içerisinde karışır dururlar.

Güneş teşekkül ettiği vakit, muhtemelen şimdikinden daha fazla miktarda hidrojene ve bunun yanında da küçük bir miktar helium ve diğer elementlere malik bulunuyordu. Şimdiki heliumun tamamını hidrojenin transformasyonu ile hasıl olmuş kabul ederek ve Bethe transformasyonunun malûm müddetleri esas alınarak güneşin 5 milyar senedenberi mevcut olduğu neticesine varılabilir. Fakat bu rakam bir maksimumdur; bazı mülâhazalar bunun hakikatten daha büyük olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan, yerin yaşı üzerinde yapılan çok sahilî araştırmalar, Dünyanın muhtemel olarak 3,3 milyar yıldan biraz daha yaşlı olduğunu göstermiştir. Halbuki, yerin güneşten önce doğmadığı hususundan eminiz. Yer, güneşten sonra, yahut olsa olsa onunla aynı anda teşekkül etmiştir. O halde, yerin yaşı, güneşin yaşını tayin meselesinde bir alt sınır teşkil eder.

Bu sebeple, güneş en az 3,3 milyar ve en çok 5 milyar senedenberi parlamaktadır. Başka düşünceler de gözönüne alınarak, gerçeğe pek yakın görülen 4 milyar rakamı kabul edilmektedir. Bu düşüncelerin neler olduğunu izah etmek bu cevabın çerçevesini lüzumsuz yere açacağı için bu izahata girişmeyeceğiz.

2 — Biraz önce, en genel halde, yıldızların heliuma dönüşecek hidrojenleri bulunduğu müddetçe parlayacaklarını söyledik. Güneş halinde

de durum böyledir. Mevcut hidrojen stokunu esas alarak güneşin bundan sonra parlamaya devam edeceği müddeti bulmak için bir hesap yapmak kâfîdir. Tabiatıyla bu takribiyet son derece sahil olmak iddiasında değildir; ancak bu hususta gayet iyi bir mertebe verir.

Kâinatın sonsuz olması ve sonsuz bir hidrojen stokuna malik bulunması mümkün olabilir. Bununla beraber, ekseri Astronomlar kâinatın sonlu olduğu ve sonlu bir kütlesi bulunduğu fikrine inanmakta hemfikirdirler.

Fakat, uzayda mevcut hidrojen miktarı sonsuz bile olsa, bu güneşin ebediyen parlamasını temin edemez. Gerçekten, güneş uzayın her tarafını dolaşmamaktadır. Bundan dolayı da kâinatı hidrojenine değil, ancak kendi hidrojenine tasarruf edebilir¹.

SUAL:

“Erkek, kadın ve çocukların muayyen renkleri tercih edip etmedikleri araştırılmış mıdır?”

CEVAP:

Bu tecrübî psikoloji meselesi birçok tetkiklere mevzu teşkil etmiştir. Fakat, bu tetkikler bütün beşeriyete teşmil edilebilen neticeler vermekten uzaktırlar.

1909 da, Amerikalı psikolog Winch tarafından her iki cinsiyete mensup belli sayıda yetişkin insanlar arasında yapılan anket göstermiştir ki, erkekler ve kadınlar takriben aynı zevklere maliktirler ve esas renkleri aynı tercih sırasına koymakla beraber bu sırada, tercih edilen ilk iki renk yer

¹ Güneş hemen hemen boş bir uzayda hareket eder. Bu uzayda hidrojen bulunmakla beraber miktarı son derece azdır.

değiştirmiştir. Filhakika, bu ankette erkeklerin renk tercih sırası şöyle idi:

YEŞİL, MAVİ, KIRMIZI, BEYAZ, SARI, SİYAH;

Kadınların tercih sırası ise:

MAVİ, YEŞİL, KIRMIZI, BEYAZ, SARI, SİYAH.

şeklinde olmuştur.

1924 te, Garth çocuklar için başka bir istatistik yapmıştır. Bu istatistik göstermiştir ki, kız ve erkek çocukların zevkleri yetişkin erkeklerden ziyade kadınlarınkine yaklaşmaktadır. Gerçekten, bu çocuklar ekseriyetle aşağıdaki tercih sırasını kabul etmişlerdir:

MAVİ, YEŞİL, KIRMIZI, MOR, PORTAKAL RENGİ, SARI, BEYAZ.

SUAL:

“Ekseri ağaçların yaprakları neden sonbaharda renk değiştirir?”

CEVAP:

Ağaç yapraklarındaki yeşil rengin, bu yaprakların hücrelerinde “klorofil” ismi verilen bir maddenin mevcudiyetinden ileri geldiği malumdur. Esaslı bir kimyevî âmil olan bu klorofil sayesinde ki yeşil bitkiler güneş ışığının yardımıyla üsareyi, kendi yapılarının başlıca unsuru olan karbon hidrata tahvil ederler.

Sonbaharın ilk soğuğu çıkar çıkmaz, usarenin kesafeti azalmağa başlar ve yapraklara çok daha az miktarda gelir. Bu yaprakların klorofilleri aynı nisbette azalır ve evvelce klorofille beraber bulunmakta olan diğer pigmanlar görünebilir hale gelirler. Sonbahar yapraklarına sarı renklerini veren işte, karoten, ksantofil gibi bu diğer pigmanlardır.

Etudes et documents d'éducation: Revue analytique de l'éducation, v. VI, n. 6, n. 7, n. 8 serlevhada adı geçen derginin, "Milletlerarası anlayış ve işbirliği bakımından gençliğin eğitimi" adını taşıyan Haziran 1954 sayısında (v. VI. No. 6) bu konudaki kitapların tahliline yer verilmektedir. Ayrıca, Milletlerarası gençlik teşekküllerinin yayınladığı dergiler hakkında da gerekli bilgiler bu sayının sonuna eklenmiştir.

Aynı derginin Eylül sayısı (v. VI, n. 7) Yetişkinler eğitimi ile ilgili bibliyografyayı toplu bir halde okuyucuya sunuyor. Prof. C. Verner ve J. L. J. Wilson tarafından hazırlanan araştırmada 126 eser hakkında bilgi verilmektedir. Hakkında bilgi verilen eserlerden 59'u genel mahiyettedir, 33'ü yetişkinler eğitimi bütünü genişliği ile ele almakta, 34'ünde yetişkinler eğitiminin özel bir görünüşü üzerinde durulmaktadır.

Derginin Ekim sayısında (v. VI, n. 8) ilk ve orta öğretimde haberleşme yolu ile öğretimin konuları yer almaktadır. Gün geçtikçe sınırları genişlemekte olan haberleşme yolu ile öğretimin tanzim ve idaresi meseleleri, öğretim metodları, haberleşme yolu ile öğretimin değeri üzerinde duruluyor. Dergiye, konu ile ilgili geniş bir bibliyografya da eklenmiştir.

Unesco tarafından ayda bir (Temmuz ve Ağustos hariç) yayınlanmakta olan derginin sayısı 50 franktır. Unesco yayınlarını satan kitabevlerinden temin edilebilir. Çağdaş eğitimin meselelerine geniş yer verilen bu bibliyografik çalışmalarını ile Unesco, çeşitli milletlerin eğitim mensuplarına ve araştırmalarına, meseleleri bütünü ile kavramak imkânını hazırlamaktadır.

● Cahiers du Centre de documentation: Papier d'impression et papier d'écriture, Evolution de la situation de 1929 à 1951, n. 11, (Mart 1954), 44 sf., F. \$ 0.40; 2/-; 100 fr.

1947 yılından bu yana Birleşmiş Milletlerin muhtelif organlarının dikkatini çeken baskı ve yazı kâğıdının istihsal ve istihlâki problemi etrafında toplu neşriyat yoktu. Bu boşluğu doldurmak amacı ile Unesco, aynı serinin 10. sayısını "Gazete kâğıdı: 1928'den 1951'e kadar durumun gelişmesi" adını taşıyan dokümanter esere ayırmıştı. Şimdi de aynı esere, öncekini tamamlayan, yeni bir eser katılmış oluyor.

Bu eserlerde istihsal, ithalât ve ihracat, istihlâk ve fiyat hakkında faydalı rakamlar ve her türlü bilgi toplanmış bulunmaktadır.

Kâğıdın öneminin, kültürün yayıcısı olmaları ileri geldiği bir gerçektir. Meselenin sadece bir yönü üzerinde duralım: Bugün, düşünce hürriyetinin bir çeşidine vasıtalık yapan gazete, dergi ve kitap gibi basılı vasıtalar, zarurî olarak, kâğıdı gerektirmektedir. Kâğıt sağlamaktan ortaya çıkacak yahut çıkarılacak güçlükler, dolayısı ile düşünce hürriyetini de sınırlandırıcı bir neticeye varacaktır. Öyle sanıyoruz ki, kâğıt meselesinin taşıdığı önem buradan geliyor.

Eserin birinci bölümünde istihsal meselesi ele alınmaktadır. İkinci bölümde ithalât ve ihracat, üçüncü bölümde ise istihlâk rakamları veriliyor. Dikkatle tertiplenmiş tablolar yardımı ile, herhangi bir hususta, kıta, bölge veya milletlere ait bilgiler kolaylıkla bulunmaktadır.

1951 yılında adam başına istihlâk edilen baskı ve yazı kâğıdı itibariyle milletler şöyle sıralanıyor: Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada, İsveç, Norveç, Hollanda, İsviçre, Avusturya, Finlandiya, Yeni Zelanda, Fransa, Avusturya, Almanya, Portekiz, Arjantin...

Dikkatli okuyucular, rakamlar arasında kıyaslamalar yaparak, kâğıttan hareketle milletlerin kültür zenginliği hakkında neticelere varabileceklerdir.

● Etudes et documents d'éducation: L'Éducation pour le développement général des collectivités, No. VII (Haziran 1954), 58 sf., F. \$ 0.40; 2/-; 100 fr.

Unesco ile Birleşmiş Milletler Teşkilâtı İçtimali Meseleler Dairesi tarafından hazırlanan bu bibliyografya konu etrafındaki seçme yayınları tanıtmaktadır. Birinci kısımda cemaatlerin gelişmesinin nazari ve pratiği üzerine genel eserler, ikinci kısımda hususî bazı teşebbüsleri tasvir eden yayınlar, üçüncü kısımda cemaatlerin gelişmesini ve organizasyonunu ele alan periodiklerden seçmeler, son kısımda ise faydalı adresler üzerinde duruluyor. Ele alınıp tanıtılan eser sayısı 200'dür.

● Etudes et documents d'éducation: L'Éducation des travailleurs pour la compréhension internationale, par A. Briggs, No. VIII (Eylül 1954), 42 sf., F. \$ 0.40; 2/-; 100 fr.

Demokratik karakterde bir hareket olan işçinin eğitimi, yirminci yüzyılda süratle gelişmekte olan meseleler arasındadır. M. A. Briggs tarafından hazırlanan yukarıdaki araştırma, milletler-

arası işbirliğinin yeni bir konusuna dikkati çekmektedir. Bir önsözden sonra meseleler üç ana başlık içinde inceleniyor: Vaktalar, projeler, metotlar.

İşçilerin eğitimi, bu alanda karşılaşılan programlar, milletlerarası meselelerin tetkiki, ele alınan konunun önemi kadar canlılığını da ortaya koymaktadır. La Brévière'de 1952 ve 1953 yıllarında yapılmış olan iki önemli kurs, işçilerin kendi meselelerini birlikte nasıl hallettikleri hakkında okuyucuyu aydınlatıyor.

Milletlerarası işçi teşekkülleri hakkında da bilgi veren bu araştırmanın henüz işçi eğitimi meselelerine gereken ilgiyi göstermeyen memleketimiz için, düşündürücü ve yol gösterici olduğunu belirtelim.

● Les sciences sociales dans l'enseignement supérieur: Sciences économiques, Liège 1954, 156 sf., F. \$ 1.25; 7/6; 370 fr.

Milletlerarası İktisadî İlimler Derneği adına hazırlanan eser, ondan fazla ilim adamının raporlarını ihtiva etmektedir. İktisadî ilimlerin öğretimi hakkında genel rapordan sonra sırasıyla Mısır, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Hindistan, Meksika, İngiltere, İsveç ve Yugoslavya'da iktisadî ilimlerin yüksek öğretimdeki yeri üzerinde durulmaktadır. Kitabın son raporu "économétrie" öğretimi hakkındadır.

Bu eser, içtimalî ilimlerin öğretimine dair Unesco tarafından yayınlanan eserlerin beşincisi oluyor. Milletlere ait raporların çoğunda az çok benzer bir plânın tatbik edilmiş olması iktisadî ilimler öğretiminin bünyesi ve önemi, bu öğretimin organizasyonu ve gayeleri, öğretim metotları gibi konularda kıyaslamalar yapmak isteyenlerin işini kolaylaştıracaktır.

● Bulletin international des sciences sociales: Motivations et stimulations économiques dans les pays insuffisamment développés, V. VI, n. 3, 1954, sf. 413-637, F. \$ 1.00; 6/-; 300 fr.

Unesco tarafından her üç ayda bir yayınlanan serlevhada sözü geçen derginin son sayısında, "Teknik gelişmenin içtimalî delilleri üzerine Milletlerarası Araştırma Bürosu"nun geçen mart ayında Paris'te tertip ettiği haftanın neticeleri verilmektedir. Altı ayrı memleketten gelen 12 uzmanın katıldığı toplantıda, yeter derecede gelişmemiş memleketlerin iktisadî meseleleri söz konusu olmuştur.

Kitabın birinci bölümünde yer alan yazarlardan bazıları, sadece iktisatçıları ilgilendirmekle kalmıyarak daha geniş bir aydınlar topluluğunun ilgisini çekecek mahiyettedir. Bir misal olarak "Mahatma Gandhi'nin makine ve teknik gelişme üzerine görüşleri" adlı yazıyı öne sürebiliriz.

Bültenin ikinci bölümünde içtimalî ilimler alanında organizasyon konusuna ait etüdlerle kroniklere ve çeşitli haberlere yer verilmiştir. Teknik gelişmeye bağlı olarak meydana gelen kültür değişmeleri, yeni şartlara uymaktan doğacak ferdi tebeddüllere ilgi duyacaklara bu bülteni sağlık veririz.

● Cahiers d'histoire mondiale, Paris, V. II, n. 1, 247 sf, ikinci cildin 4 sayılı abonesi: \$ 6.00; 2100 fr.

Unesco'nun bir dünya tarihi yazdırmak amacıyla çalışmalara koyulduğu, bütün tarih bilgilerini bu amacın gerçekleşmesi yolunda teşkilatlandırdığı bilinmektedir. Bu maksatla kurulan "İnsanlığın ilmi ve kültürel gelişmesinin tarihi için milletlerarası komisyon", geniş çalışmalara girişmiştir. M. Lucien Febvre'in idaresi altında yayınlanan bu dergi, insanlık tarihi için çalışan komisyona malzeme vermektedir.

Fransızca adının yanı sıra "Journal of world history" ve "Cuadernos de historia mundial" adlarını da taşıyan eserde makaleler yazıldığı orijinal dillerle Fransızca, İngilizce yahut İspanyolca olarak yer almaktadır.

Her cüzde başlıca üç bölüm bulunuyor: orijinal etüdler, vesikalar ve tenkitler.

Muhabir üyeler listesinde Türkiye'yi M. Fuat Köprülü'nün temsil ettiği görülüyor.

Kini kabul etmeyen büyük devletlerin yumrukları altında küçükleri eziliyor göstermekten uzak, her milleti insanlık tarihinin ortağı sayan bir anlayışla hazırlanmakta olan tarih, Unesco'nun ülkelerinin gerçekleşmesinde önemli bir merhale olacaktır.

● L'homme mesure le monde, Paris 1954, 84 sf.

İlimleri yaymanın, halka tanıtmının tesirli bir yolu olarak sergiler açmak, Unesco'nun tecrübeden edindiği bir fikir olmuştur. İlki, Orta Amerika'nın 13 memleketinde 1950 ve 1952 yılları arasında dolaşmış olan gezginci serginin uyandırdığı büyük ilgi karşısında 1951'de Bangkokta "Duyularımız ve dünya bilgisi" konusunda ikinci sergi 1952 yılında da yakın ve Orta Doğu ülkelerinde "Yeni malzemeler" konusunda üçüncü gezginci sergi açılmıştı. Dört yılda, 26 memlekette 1.200.000 kişinin bu sergileri gezdiğini söylemek, işin önemini belirtmeğe yeter, sanırım.

"İnsan dünyayı ölçüyor" adını taşıyan yeni sergi sonsuz küçükten sonsuz büyüğe kadar uzunlukları ve mesafeleri ölçmenin tekniğini ve aletlerini kendine konu yapmış bulunmaktadır. Unesco tarafından yayınlanan bu küçük kitapta sergi hakkında ilgi çekici bilgilere yer verilmiştir.

Lord Kelvin'in "Ölçmek bilmektir" gerçeğinin ışığında, Unesco'nun bu yeni sergisi, insan-oğlunun evrenle münasebetlerine, tecrübeci ilmin müşahede ve muhakeme açısından yeni bir bakışı oluyor.

● La science économique et l'action, par P. Mendès-France et G. Ardant, Paris 1954, 230 sf, F. \$ 2.25; 12/6; 600 fr.

Unesco'nun "İlim ve Cemiyet" adını taşıyan yeni yayın serisinin ilk kitabı günümüzün insanını yakından ilgilendiren iktisadî meseleleri aksiyon bakımından ele almaktadır. Eserin yazarlarından birinin Fransız Başbakanı oluşunun, bu kitaba büyük okuyucu çoğunluğunun ilgisinin çekilmesini sağlaması umulabilir.

Kitap bir önsözle iki bölümden meydana gelmektedir. Önsözde, iktisat ilminin cemiyet olaylarının daha iyi yürütülmesinde yararlı olduğu, iktisat nazariyelerinin çokluğunun, onların değerini küçümsemeye delil teşkil edemeyeceği belirtilerek merkantilistlerden günümüze kadar iktisat ilminin gelişmesine kısa bir göz atışı yapılmaktadır.

"Muvazene meselesi" adını taşıyan birinci bölümdeki fasıllarda klâsik nazariye ve noksanları, umumî istihdam nazariyesi, tam istihdam politikası, buhran ve işsizlik devirlerinde klâsik nazariye ve tatbikatı, istihdam nazariyesinin 1931'den 1936'ya kadar tatbikatı, ilmi gelişmeler ve enflasyona karşı mücadele, kollektivist rejimde muvazene meselesi, tam istihdam politikasının istikbâli gibi canlı meseleler yer almaktadır.

İkinci bölüm, "seçme meselesi" adını taşıyor;

umumî müşahedeler adlı fasıldan sonra tabii mekanizmalar adlı kısımda bu mekanizmaların yeniden keşfi, engelleri, noksanları, tahlili ve iktisadî hayata devletin müdahalesi inceleniyor. "Düşünülmüş mekanizmalar" adlı kısımda ise, düşünülmüş seçme meselesi, iktisadî tahlil ve âmme teşebbüslerinin idaresi, iktisadî tahlil ve bütçe tekniği konuları ele alınmaktadır.

Fikir çatısını ana çizgileriyle belirtmeğe çalıştığımız kitabın temel düşüncesi bir kaç noktada özetlenebilir. İktisat ilmi ve tatbikatı birbirine sıkıca bağlıdır. Memleketleri idare sorumluluğunu omuzlarında taşıyanların bu bağlılığı gözden uzak tutmamaları gerekmektedir. İktisat ilmi, düzen içinde bir gelişmenin imkânını göstermektedir. Metotlardan ancak iktisadî tahlilin gelişmesinin takip edilmekte olduğu memleketlerde yararlanılmaktadır.

İçtimaî barış, tam istihdamın gerçekleştirilmesi nisbetinde sağlanabilir. Kimse işsizlik istemiyor. Bunun da yolu ilmin rehberliğinden faydalanmaktır.

İdeal, iyi niyet, tek başına yeter değildir. Kurulması mümkün olan daha iyi bir dünya, ancak ilim temeli üzerine dayanan tekniklerle gerçekleştirilebilir. Aksi halde, en iyi niyetler boşuna olacaktır.

İktisatçı olmıyanların da zevkle okuyacakları bu kitap bütün dünya meselelerinin birbirine bağlı olduğunu, çözülmesinin sadece iyi niyetle değil bilgi ile mümkün olabileceği gerçeğinin açıklığı ile ortaya koymaktadır.

C. O. TÜTENGİL

MİLLETLERARASI HARTA BİBLİYOGRAFYASI'NA TÜRKİYE DE KATILDI

UNESCO ve Fransız Bilimsel Araştırma Millî Merkezi'nin yardımıyla Milletlerarası Coğrafya Birliği ve Fransız Coğrafya Millî Komitesi'nin himayesinde Paris'te beş yıldan beri yayımlanmakta olan "Bibliographie cartographique internationale-Milletlerarası harta bibliyografyası"na son zamanda çıkan 1951-1952 yıllarına ait beşinci sayısından itibaren Türkiye de katılmıştır. Esas olarak M. Foncin ile P. Sommer tarafından hazırlanan bibliyografyasının bu sayısına bize ait malzemeyi gönderen, Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürü M. Türker Acaroğlu'dur. Fotografik bir röprodüksiyon olarak basılan bu sayı tam 879 sayfa tutmakta ve memleketimize ait malzeme 408.-410. sayfalar arasında bulunmaktadır.

Bu milletlerarası ihtisas bibliyografyasının hazırlık çalışmalarına katılan öteki ülkeler de şunlardır : Almanya, Amerika B. D., Arjantin, Avusturya, Belçika, Brezilya, Büyük-Britanya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Norveç ve Portekiz.

EKONOMİ BİLİMİ TEMEL BİBLİYOGRAFYASI

Sosyal Bilimler Dokümantasyon Milletlerarası Komitesi 1953 eylülünde Paris'te yaptığı toplantıda UNESCO'nun isteği üzerine sosyal bilimler alanında temel bibliyografyalar hazırlanması imkânlarını araştırmıştı (tafsilât için bak *Nouvelles bibliographiques*, cilt II, No. 4, kısım 1953).

Temel bibliyografyadan maksat ; en çok 100-150 kadar kitap başlığı ihtiva eden, belli bir meseleye dair hangi ülkede yayımlanmış olursa olsun başlıca eserleri zikreden sınıflandırılmış ve notlandırılmış listelerdir.

Bir deneme mahiyetinde olmak üzere ekonomi biliminin tümü hakkında böyle bir bibliyografya hazırlanmıştır. Geçici bir şekilde (teksir suretiyle) yayımlanmış olan bu bibliyografya, rey ve fikirleri alınmak istenen ekonomistlere gönderilmiştir. Bundan sonra eser kesin şekilde basılacaktır. Az sayıda yayımlanan bu geçici dokümanı elde etmek isteyen uzmanlarımız 27, rue Saint-Guillaume, Paris (7 eme) adresindeki UNESCO Sosyal Bilimler Dokümantasyon Milletlerarası Komitesi Sekreterliğine başvurabilirler.

MİLLİ BİBLİYOGRAFYA GRUPLARI VE YAYIMLARI

Çeşitli ülkelerde UNESCO Millî Komisyonunun bir su-komisyonu veya müstakil olarak çalışan millî bibliyografya grupları yahut komisyonları teşkil edilmiş ve edilmektedir. Üyeleri UNESCO millî komisyonlarınca veya kütüphane ve kütüphaneci derneklerine seçilen bu gruplar, kendi ülkelerinin millî bibliyografya ve dokümantografya meselelerini görüşüp kararlara bağlamak ve çözümlemekle ödevlidirler. Bu konularda direktif verirler. Bibliyografya ve katalog işlerinde kullanılan terimleri normalize (standardize) ederler. Millî bibliyografyaların yayımını teşkilâtlandırır. Bibliyografya servislerinin islahı ile ilgilenen ülkenin diğer bütün grup ve komisyonlarını da içine alan gerçekten millî ve temsili birer komite olarak genişlemek istidadındadırlar. Bibliyografya ve dokümantasyon işlerini plânlaştırır, programlaştırır. Bazı ülkelerde (meselâ Fransa'da olduğu gibi Maarif Vekâleti Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlı resmî birer teşekkül olarak kurulmuşlardır. Aslı ve daimi üyeleri bulunduğu gibi ; çalışmalara katılan uzman, müşahit ve yedek üyeleri de olur. Bâzan (Fransa, Yugoslavya v. b.) dokümantalist temsilcilere önemli bir yer ayrılır. Gruplar muntazam aralıklarla toplanırlar. Bibliyografya ve dokümantasyon alanlarında eser veren tanınmış yerli şahsiyetlerle kendi üyelerinin sayısını boyuna zıttırırlar.

1954 nisanına kadar millî bibliyografya grupları teşekkül etmiş ülkelerin tam bir listesi aşağıdadır. Bu grupların başkan, sekreter ve üyelerinin isim ve adresleri Unesco'nun teksir suretiyle çıkardığı "Nouvelles bibliographiques" adlı derginin nisan 1954 sayısında (cilt III, No. 2) bulunabilir. Rakamlar üye sayısını göstermektedir :

Almanya 8, Amerika B. D. 7, Avusturya 10, Belçika 7, Brezilya 12, Danimarka 6, Filipinler 5, Finlandiya 5, Fransa 46, Güney-Afrika Birliği 5, Hayiti 5, Hollanda 12, Honduras 10, İngiltere 23, İsviçre 11, İtalya 14, Japonya 11, Kolombiya 7, Küba 22, Meksika 6, Mısır 24, Pakistan 9, Portekiz 5, Seylân 7, Türkiye 4, Uruguay 5, Yeni-Zelanda 10, Yugoslavya 8.

Türkiye Bibliyografya Komisyonu da, Unesco Millî Komisyonu'nun bir su-komisyonu olarak, teşkil edilmiştir. Komisyon üyelerinin isimlerini

yukarıda adı geçen dergiden alarak aynen yayımlıyoruz :

Başkan : B. Adnan Ötügen, Ankara Millî Kütüphanesi Müdürü. Sekreter : Bn. Behire Abacıoğlu, Ankara Millî Bibliyografya Enstitüsünden. Üyeler : B. Abdülkadir Salgır, Millî Kütüphane'de kütüphaneci, Türk Kütüphaneciler Derneği genel sekreteri. B. Mustafa Köymen, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü.

***

Millî bibliyografya gruplarından bazıları şimdiden nemalanmış, çalışmalar ve etütler yayımlamaya başlamıştır :

Belçika Bibliyografya Komisyonu :

Yayın No. 1 : La Bibliographie en Belgique en 1951, par J. van Heve. 13 p. Teksir.

Yayın No. 2 : Rapport annuel de la Commission belge de bibliographie, par J. Dargent. 7 p. Teksir.

Fransa Millî Bibliyografya Komisyonu :

Rapport sur les bibliographies internationales specialisees courantes en France, redige par L. N. Malcles.-Paris, Direction des bibliothèques de France, 1953. 113 p. Teksir. (Paris Millî Kütüphanesinde satılır).

Pakistan Bibliyografya Grubu :

Pakistan bibliographical working group publication No. 1 : A Guide to works of reference published in Pakistan, by Khudja Nur Elahi, A. Moid and Akhtar H. Ciddiqui.-Karachi, University Library, 1953. 36 p.

Pakistan bibliographical working group publication No. 2 : A Guide to periodical publications and newspapers of Pakistan, by A. Moid and Akhtar H. Ciddiqui.-Karachi, University Library, 1953. 60 p.

HİNDİSTAN'DA YENİ BİR KÜTÜPHANECİLİK DERGİSİ

Kendi adını taşıyan sınıflandırmasıyla meşhur Hintli kütüphaneci Dr. Ranganathan *Annal of Library science*, adlı yeni bir dergi çıkarmak üzeredir. Dergi, kütüphanecilik ve bibliyografya alanında yapılacak araştırmalarla ilgili makalelere en başta yer verecektir. Derginin yaşaması için en az 200 abone bulunması gerekmektedir.

Kütüphanecilik konusundaki araştırmaları yayımlıyacak milletlerarası bir dergiye öteden beri ihtiyaç duyulurdu. Dr. Ranganathan'ın teşebbüsü, bu dileğin gerçekleşmesine bir vesile olabilir. Bunun için bir Milletlerarası Yazı Komitesi ku-

runmuş, yazı yardımı yapabilecek meslekdaşlar araştırılmıştır.

Derginin yıllık aboneli 18 shilling'dir. Adres : Dr. Ranganathan, University Library, Delhi University.

MÜSPET VE TABİİ BİLİMLER DOKÜMANTASYON İSTİŞARİ KOMİTESİ KURULDU

İlmî ve fennî dokümanların analizi için Unesco Genel Merkezinde kurulan İstişari Komite ilk toplantısını Paris'te Unesco Evinde 15-17 şubat 1954 tarihlerinde yapmış, memleketimizi Prof. Ratip Berker temsil etmiştir.

Gündemde organizasyon meseleleri, esas meseleler, tatbikat meseleleri yer almıştır. Müspet ve Tabii Bilimler Dokümantasyon İstişari Komitesi Üyelerinden biri Milletlerarası Bibliyografya İstişari Komitesine üye tayin edilmiştir. Karşılık olarak da Bibliyografya İstişari Komitesinden bir üye İlmî Dokümantasyon İstişari Komitesine üye seçilmiştir.

Fransa Kütüphaneler Müdürlüğünde çalışan, aynı zamanda Yüksek Kütüphanecilik Okulunda ders veren Mlle Salvan'ın milletlerarası ihtisas bibliyografyalarının noksanlarına dair hazırladığı rapor, iki komite arasında irtibat vazifesi gören B. J. E. Cummins'in Bilim Komitesine sunacağı bir raporun konusunu teşkil edecektir (bilhassa astronomi bahsi). Bu Komite, kullanılan metot ve Mlle Salvan anketinin verdiği neticeler üzerine kendi fikrini söyleyecektir.

UNESCO'NUN İLMİ VE TEKNİK DOKÜMANTASYON MERKEZLERİ

Türkiye : Ankara'da Millî Kütüphane'de kurulan Millî Bibliyografya Merkezi'ne Unesco'nun yaptığı teknik yardım, B. Rauxx'nun 1954 martında Paris'e hareketiyle, sona ermiş bulunmaktadır.

Meksika : Müdür B. Perez-Vitoria'nın 1954 şubatında hareketiyle, Unesco teknik yardımı bitmiş olmaktadır.

Mısır : Bu yıl bir dokümantasyon Merkezi kurulacak, müdürlüğüne B. Perez-Vitoria getirilecek, onun Meksika'daki tecrübesinden istifade edilecektir.

Hindistan : 1954 yılında Unesco'nun teknik yardımı devam edecek, B. Reid'in müşavirlik vazifesi 1955 yılı başında sona erecektir.

Uruguay : Bu Dokümantasyon Merkezi henüz kuruluş halindedir. Meksika'da B. Perez-Vitoria'nın muavinliğini yapmış olan B. Garrido 1953 ekim ayından beri bu Merkezi kurmakla görevlendirilmiştir.

Brezilya : Rio de Janeiro'da bir Millî Bibliyografya Merkezi kurulması hususunda Unesco'nun yaptığı yardım 1954 martında sona ermiştir. B. Coblans şimdi idari işlerle uğraşmaktadır.

Yugoslavya : Zürih Federal Politeknik Okulu Kütüphanesi kütüphanecilerinden B. W. Mikulaschek, 1952 yılında, Unesco'nun Teknik Yardım programına göre, Yugoslavya İlmî ve Teknik Dokümantasyon Merkezi'ni tamamiyle modern esaslar üzerine kurmayı kabul ederek, Merkezin teşkilât ve faaliyetleri için bir plân hazırlamıştır. Bu Dokümantasyon Merkezi, Yugoslav endüstrisi ve bilim hayatının bütün imkân ve ihtiyaçlarını göz önünde tutmaktadır.

Merkezin başlıca üç vazifesi vardır :

1) dokümantasyon bültenleri hazırlayıp yayımlamak ; 2) bibliyografya bilgi ve haberleri sağlayıp vermek ; 3) teknik bir kütüphane kurmak. Merkez 3 bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerden her biri yukarıda gösterilen vazifelerden birini gerçekleştirilmekle mükelleftir.

FRANSA'DA DOKÜMANTALİSTLER İÇİN BİR "MESLEK KARTI" İHDAS EDİLİYOR

Fransız Dokümantasyon Teşekkülleri Birliği (Union Française des Organismes de Documentation) Yönetim Kurulunun 9 mart 1954 tarihli son toplantısında, DOKÜMANTALİSTLER ve DOKÜMANTALİST YARDIMCILARI için bir MESLEK KARTI (carte professionnelle) ihdasına karar verilmiştir.

Bu kararın mucip sebebi şudur : Fransa'da UFOD'un Orta Kurları ve Teknik Kurları ve Dokümantasyon Teknikleri Millî Enstitüsü'nün (Institut National des Techniques de la Documentation) sağladığı tahsili yapmış veya yapmamış olan birçok kimseler Dokümantasyon mesleğinin çeşitli kaidelerinde vazife almışlardır. Dokümantalist ve Dokümantalist-yardımcısı olan bu gibi kimselerin sayısı gün geçtikçe artarak önemli bir yekûna varmaktadır.

Bu meslek: dokümanların derlenmesi, künyelerinin tayin ve tesbiti, satın alınması, kayıt ve

tescili, tertip ve tanzimi, sınıflandırılması, seçilmesi, analizi, tercümesi, röprodüksiyonu, muhafaza ve neşri gibi birtakım yardımcı tekniklere ihtiyaç gösterir.

Her Dokümantalistin ve Dokümantalist yardımcıının bu tekniklerin her birine vukufu aynı ölçüde değildir ve olamaz. Bundan faydalanma işi de o durumdadır.

Diğer meslekler misali, Dokümantalistlere ve Dokümantalist-yardımcılarına vazifelerini normal bir şekilde başarmaları hususunda gereken teminatı vermek üzere, UFOD bir MESLEK KARTI ihdasını kararlaştırmıştır. Bu kart, bilgi ve vazifeleri bir tetkikten geçtikten sonra, kalifiye Dokümantalistlere ve Dokümantalist-yardımcılarına verilecektir.

Bu maksatla UFOD :

— Bir MESLEK KARTI KOMİSYONU kuracak, bu komisyonun vazifesi :

- a) Dokümantasyonla ilgili, mesleklerin kriterlerini tayin ve tarif etmek ;
- b) adayların dosyalarını gözden geçirmekle görevli raportörleri seçmek olacaktır.

— Âmme idareleri, özel idareler ve ilgili şahıslar "Dokümantaliste agree" için bir MESLEK KARTI ihdasından basın yolu ile haberdar edileceklerdir. Bu kartı elde etmek için : medeni hal, genel kültür, meslek tahsili, hizmet durumu, yapılan meslekî çalışmalarla ilgili malûmatı ihtiva eden bir sual listesini doldurmak gerekecek.

UFOD, MESLEK KARTI almak isteyen adaylara böyle bir sual-cevap varakası gönderecektir.

Daha sonra :

1. — MESLEK KARTI KOMİSYONU'nun seçtiği iki raportör her adayın dosyasını tetkik edecek ;

2. — Seçilen iki raportörün vardığı neticeleri Komisyon gözden geçirip kendi fikir ve reyini bildirecek ;

3. — MESLEK KARTI verilecek (veya verilmeyecek), her yıl yenilenen bu kart sahibine muayyen bir hak kazandıracaktır.

[M. T. ACAROĞLU

● **MAYA GALERİSİNDE FERRUH BAŞA-
ÇA'NIN SERGİSİ :**

● 2 Nisan 1955 günü ressam Ferruh Başağın eserlerinden mürekkep bir sergi, 30 Nisana kadar devam edecektir.

● İstanbul Şehir galerisinde 1 Nisan 1955 günü Nuri Özgiray'ın resim sergisi açılmıştır.

● **GEN KİTAPSARAYININ ANKARA'DA
TERTİPETTİĞİ RÖPRODÜKSİYON SERGİSİ :**

Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi sergi salonunda 18 Martta açılmış olan sergi, 6 Nisan 1955 kadar devam etmiştir. Bu sergi, XIX yüzyıldan bugüne kadar büyük resim üstadlarının eserlerinin renkli röprodüksiyonlarından mahdut baskılı ve bir kısmının da ressamın imzasını taşıyan resimleri biraraya toplamıştır : Teşhir edilen örnekler arasında Enpresyonistler (Monet, Pissaro, Sisley) Nabilerden: (Bonnard). Fauvelardan: (Matisse, Vlaminck, Derain, Marquet) kubistlerden: (Picasso, Braque) ayrıca Dufy, Léger Chagall Van Gogh, Cézanne, Utrillo, Renoir Modigliani, Klee'nün eserleri de sergide yer almıştır.

● **HELİKON DERNEĞİNİN İKİ YILI :**

Bu galöri, sanatın muhtelif şubelerinde faaliyette bulunmak üzere 1952 yılı Ocak ayında sayısı mahdut ve uyank bir grup genç tarafından kurulmuştur. Faaliyetini hiçbir duraklama olmadan geliştiren bu galöri, hususiyle devrimizin sanatını yani modern sanatı tutmaktadır. Helikon faaliyetine saf duyuların senbolü olan Hasan Kaptan'm sergisiyle başlamıştır. 1955 te üçüncü yılına girerken yayınladığı broşürde derneğin açılış sebepleri ve bugüne kadar neler yaptığı samimi bir ifade içinde şöyle anlatılmaktadır:

"Üç-beş arkadaşlar: hafta sonu tatillerinde biraraya geldiler mi resimden, müzikten, tiyatrodan, gerçek sanat değeri taşıyan filmlerden edebiyattan söz açar, içlerinden müzikle ilgilenen müzik, resimle ilgilenen resim, tiyatro ve sinema ile ilgilenenler de tiyatro ve sinema hakkında öbürlerine bilgi vermiye, Batıda, bu sanat alanlarında neler olup bittiğini anlatmaya çalışırlardı. Sonra bir gün bu iş böyle olmaz dediler. Bu sanat dallarında bilgilerinden faydalanılacak belki daha başka kimseler vardı, sonra belki, günün sanatını belirli alanlarda, kendileri gibi, anlamak, bilmek

isteyenler de bulunabilirdi: "Daha sistemli bir şekilde çalışalım!" Edebiyatın bir organizasyona ihtiyacı yoktur, fakat öbür sanat dalları için durum böyle değildi: Müzik, tiyatro çalışmalarına, 16 mm. lik filmler gösterilmesine, sergi açılmasına, konferans verilmesine elverişli bir yerin temini gerekiyordu. Paraları yoktu. Şadan Candar, Mithat Fenmen, Hilmi Girginkoç'tan üçlü bir konser vermeleri için rica ettiler, konser verildi, ellerine 750 lira geçti. Tuttukları evin üç aylık kirasını peşin ödediler, geriye kalan 150 lirayı bütçelerinin elverdiği kadar eklediler; duvarlara badana yapıldı, çuval gerildi, bir masa, üç-beş sandalya alındı ve 1952 yılının ocak ayında Hasan Kaptan sergisi ile HELİKON faaliyetine başladı."

Galerinin 1953 yılı müzik faaliyeti: biri Devlet konservatuvarında diğeri de Devlet operasında olmak üzere şef Bülent Arel idaresinde Halikon yaylı sazlar orkestrası, tarafından verilen konserler, oda müziği, Baleler, müzik dersleri ve konferanslar verilmiştir. Ayrıca Hasan Kaptan, Empresyonizmden bu güne Fransız resmi, "10" lar grubu, Eyüboğulları, Salih Uralı'nın resim ve Hakkı İzet'in seramik sergileri açılmıştır. 1953-1954 yılında da: Ferruh Başağa, İhsan Cemal, Füreyya Kılıç, Cemal Bingöl, Çağdaş Alman Ressamları, Rasim Arsebük, Adnan Çoker-Lütfi Gunay, Nuri İyem, Hayrullah Tiner, Hasan Kaptan, Aloş, Abdurrahman Öztoprak, Nail Payza'nın resim sergileri açılmış ve Arif Kaptan, Cemal Bingöl, İhsan Cemal, Nail Payza, Füreyya Kılıç, Cemal Tollu tarafından konferans ve konuşmalar yapılmıştır. Yine aynı yılda Sadi Diren'in seramik sergisi de açılmıştır.

Sinema faaliyeti olarak sanat filmleri gösterilmiştir. Bourdelle, Barlach, Henry Moore, Matisse, Braque, Van Gogh'un hayat ve sanatını anlatan filmlerle, Kudret Ayiter tarafından "Günün sinemasında yeni temayüller" konulu bir konferans verilmiştir.

Tiyatro eseri olarak Gizli Oturum, (Sartre), Babayiğit (Synge), Vahşi kız (Anouilh), Gönül eğlencesi (Schnitzler), Tehlikeli dönemeç (Priestly), Çember, (Maugham) piyesleri okunmuştur.

● **HELİKON EERNEĞİNDE :**

2 Nisan 1955 günü ressam Naim Fakihoğlu'nun eserlerinden mürekkep bir sergi açılmıştır.

● AMERİKAN RESİM SANATINDAN SEÇME ESERLER SERGİSİ :

Amerikan haberler merkezinin Şubat ayında Ankarada Devlet opera binasının alt kat istirahat salonlarında Amerika birleşik devletleri büyük elçisinin himayesinde açtığı 1674 ten 1948 kadar. Amerikan resim sanatından 36 renkli röperüksiyon ihtiva eden sergi, İstanbulda Amerikan haberler merkezinde de tekrarlanmıştır. Sergi kataloğunun ön sözünde, Amerikan sanatının özelliği, hiçbir mübalağaya kapılmadan, gerçeğe sadık kalınarak açıklanmıştır. Bu ön sözde şöyle denilmektedir: "Amerikan sanatının özelliği doğru ve açık bir görüşün aynı doğruluk ve açıklıkla belirtilmesidir. Bugün tarzını yaratan işte bu özelliğdir. Amerikan ressamlarının ilham kaynağı, yabancı tesirlerden çok kendi çevreleridir. Bununla beraber Amerikalı ressamların yetişmesinde avrupalı ustaların rolü büyüktür. Amerikan ihtilâlden sonraki devrede Avrupa sanatıyla temas eden Amerikalı ressamlar, XVIII yüzyıl boyunca İngiliz ressamlarının tesiri altında kaldılar. XIX yüzyıl başından itibaren Mount, Audubon, Bingham gibi sanatçılar bu tesirden kurtularak yerli bir üslûpla Amerikadaki basit hayatı tasvir etmeye başladılar. Şehir dışı, sınır kasabaları, göller, dağlar, ormanlar ressamların hoşlarına gitti. Homer ve Ryder ilk olarak engin denizlerin değişik manzaralarını cesaret, teknik ustalık ve orijinalite ile canlandırdılar. XIX yüzyılın ortalarından itibaren ilk fransız modernlerinin yenilikleri birçok amerikalı ressamı Paris'e çekti. Belki Cézanne hariç,

hiçbir sanat gelişmesi amerikan resmine fransız Empresyonizmi kadar tesir etmemiştir. Cézanne'nin karışık şekilleri basit geometrik şekiller haline getirmesi Amerikalılara daha az taklitçi olmayı öğretti, gittikçe artan bir gayretle şekli, ritmik ve plâstik desenin icaplarına tabi kıldılar. Kübizm ve Fütürizm denemesinden sonra Amerikan sanatı yeni bir afakılık kazandı ve konunun dış görünüşünü olduğu kadar deruni manasını da ele alan yeni ve şiddetli bir Realizm doğdu. Bu Realizm, O' Keefe, Dove, Demuth, Marin, feiningler, Sheeler, Dickenson da görülür. Tamamıyla Amerikaya has olarak ortaya çıkan başka bir harekette Romantik Realizm denilen ceryandır. Henri, Bellows gibi bu hareketle ilgili sanatçılar gündelik hayatın olaylarından ilham alırlar. Çalışmalarında kuvvetli bir siyasî ve sosyal şuur vardır, üslûpları konularına uygundur. Keskin ve doğru olmasına rağmen bu üslûbun gökü Manet de ve fransız Empresyonizmindedir. Amerikada gelişen sanat hareketlerinde ve ferdi üslûplarda göze çarpan nokta bunların daima bir çeşitlilik arzemesidir. Bu başlı başına bir özellik teşkileder, çünkü sanatın tarih boyunca kendisini yaratan halkın hususiyetlerini aksettirdiği bilinen bir gerçektir. Bu sergi Amerikan sanatından örnekler verirken, çeşitli ülke ve ırklardan gelmiş ve bugünün millî varlığını teşkil eden gelenek ve adetleri beraberinde getirmiş Amerikan halkının, hususiyetlerini de aksettirmektedir.

Refik EPİKMAN

İ T İ Z A R

Yeni bütçe yılı ve diğer bazı zaruretlerle dergimizin Ocak ayından itibaren intişarı gecikmiştir. Bu sebeple Mayıs ayına kadarki nüshalarımızın ikişer sayı halinde neşri zarureti doğmuştur. Elimizde olmayan sebeplerden ileri gelen bu gecikme dolayısıyla okuyucularımızdan özür dileriz.

SÜMERBANK

SERMAYESİ : 200.000.000 TÜRK LİRASI

Vadeli, vadesiz küçük cari hesaplar için yılda

10 ÇEKİLİŞ

Apartman daireleri ve çeşitli para ikramiyeleri
Ayrıca vadeli ve 6 ay çekilmeyen vadesiz mevduat sahiplerine
yünlü (halı hariç) ve pamuklu satışlarında tenzilat
SARTLARI GİŞELERİMİZDEN ÖĞRENİNİZ.

HER 150 LIRA İÇİN BİR KUR'A NUMARASI

Umum Müdürlüğü: Ankara, Merkez Müdürlüğü: Ankara,
Şubeleri: Adana, Balıkesir, İstanbul, İzmir, Kayseri,
Ajansları: Bahçekapı, Boyoğlu (İstanbul). Bürosu: Iskenderun.

Sümerbank'ın müesseseleri :

- Sümerbank Alım ve Satım Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Ateş Tuğlası Sanayii Müessesesi — Etiloy
- Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayii Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Bursa Merinos ve Hereke Yünlü ve Halı Dokuma Sanayii Müessesesi — Bursa
- Sümerbank Çimento Sanayii Müessesesi — Sivas
- Sümerbank Defterdar Yünlü Sanayii Müessesesi — Defterdar/İstanbul
- Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi — Beykoz/İstanbul
- Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi — Ereğli/Konya
- Sümerbank İzmir Basma Sanayii Müessesesi — İzmir
- Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi — Kayseri
- Sümerbank Kendir Sanayii Müessesesi — Taşköprü
- Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayii Müessesesi — Malatya
- Sümerbank Nazilli Basma Sanayii Müessesesi — Nazilli
- Sümerbank Pamuk Satınalma ve Çarçır Fabrikaları Müessesesi — Adana
- Sümerbank Selüloz Sanayii Müessesesi — İzmit
- Sümerbank Sungüpek ve Viskoz Mamulleri Sanayii Müessesesi — Gemlik
- Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi — Karabük

Sümerbank'ın teşebbüsü :

- Kütahya Keramik Fabrikası

150 LİRADAN 600 LİRAYA KADAR AYLIK İRAT 15.000 den 50.000 liraya kadar İŞ SERMAYESİ

Ayrıca, hesap sahibi

- diğer bütün keşidelere iştirak eder
- % 2.5 mutad faizi alır
- 250 de 1 mutlak kazanma şansı vardır
- parayı her an faiziyle birlikte çekmek hakkına sahiptir

Mufassal broşürümüzü isteyiniz

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

Fiyatı 100 Kr.